GENERALINIO ADVOKATO
MICHAL BOBEK IŠVADA,
pateikta 2021 m. birželio 17 d.[1]

Byla C-55/20

Ministerstwo Sprawiedliwości,
dalyvaujant
Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego, Prokurator Krajowy,
Rzecznik Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie

(*Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie* (Varšuvos advokatų rūmų advokatų garbės teismas, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvė teikti teisines konsultacijas – Advokatui iškelta drausmės byla – Atitinkamos Direktyvos 2006/123/EB ir Direktyvos 98/5/EB taikymo sritys – Direktyvos 2006/123/EB taikymas drausmės byloms – Leidimų išdavimo tvarka – Sąvoka „teismas“ – Vietos advokatų rūmų advokatų garbės teismas, sudarytas iš neprofesionalių teisėjų – Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir ESS 19 straipsnio 1 dalis – Žemesnės instancijos teismų įgaliojimai, kai aukštesnės instancijos nacionalinis teismas nėra nepriklausomas“

I. Įžanga

1. 2017 m. liepos mėn. *Prokurator Krajowy – Pierwszy Zastępca Prokuratora Generalnego* (prokuroras, generalinio prokuroro pirmasis pavaduotojas, toliau – valstybės prokuroras) paprašė *Rzecznik Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie* (Varšuvos advokatų rūmų advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas) (toliau – Varšuvos advokatų rūmų advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas arba advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas) iškelti drausmės bylą buvusio Europos Vadovų Tarybos pirmininko Donald Tusk advokatui. Valstybės prokuroro nuomone, to advokato pasisakymai, kai jis viešai komentavo galimybę pareikšti jo klientui kaltinimą padarius nusikalstamą veiką, laikytini nusikalstamais grasinimais ir drausminiu nusižengimu. Drausmės bylas nagrinėjantis advokatas du kartus atsisakė iškelti tokią bylą arba nusprendė ją nutraukti. *Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie* (Varšuvos advokatų rūmų advokatų garbės teismas, Lenkija) (toliau – advokatų garbės teismas), gavęs valstybės prokuroro arba teisingumo ministro skundą, du kartus tuos sprendimus panaikino ir grąžino bylą drausmės bylas nagrinėjančiam advokatui.

2. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas trečią kartą nagrinėjant tą bylą, kurioje advokatų garbės teismas, gavęs valstybės prokuroro ir teisingumo ministro dar kartą pateiktą skundą, nagrinėja advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą vėl nutraukti

[1] Originalo kalba: anglų.

drausminį tyrimą dėl to advokato. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar jo nagrinėjamoje drausmės byloje taikoma Direktyva 2006/123/EB (toliau – Paslaugų direktyva)[2] ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsnis. Tačiau atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamo klausimo esmė yra kita: kokias konkrečias išvadas procesiniu požiūriu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi daryti iš Teisingumo Teismo sprendimo *A. K. ir kt.*[3], atsižvelgdamas į tai, kad jo sprendimas vėliau gali būti apskųstas *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija, Lenkija) Drausmės bylų kolegijai? Kaip tas teismas konkrečiai ir praktiškai gali užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės?

II. Teisinis pagrindas

A. Europos Sąjungos teisė

1. Paslaugų direktyva

3. Paslaugų direktyvos 33 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „[š]ioje direktyvoje vartojama paslaugų sąvoka apima didelę nuolat besikeičiančios veiklos įvairovę [labai įvairią nuolat besikeičiančią veiklą] <…> Šios paslaugos taip pat apima įmonėms ir vartotojams teikiamas paslaugas, pavyzdžiui, konsultacijas teisės ar mokesčių klausimais <…>“.

4. Pagal 39 konstatuojamąją dalį „[l]eidimų išdavimo tvarkos sąvoka turėtų apimti, *inter alia*, administracines leidimų, licencijų, patvirtinimų arba koncesijų teikimo procedūras, taip pat, norint verstis tam tikra veikla, prievolę būti registruotu profesijos atstovu arba būti įtrauktu į registrą, sąrašą arba duomenų bazę, turėti oficialų kokios nors įstaigos leidimą arba gauti pažymėjimą, patvirtinantį narystę konkrečioje profesinėje organizacijoje <…>“.

5. Paslaugų direktyvos 1 straipsnio 5 dalyje numatyta:

„Ši direktyva neturi įtakos valstybių narių baudžiamosios teisės normoms. Tačiau valstybės narės negali riboti laisvės teikti paslaugas taikydamos baudžiamosios teisės nuostatas, kurios konkrečiai reglamentuoja ar turi įtakos teisei verstis paslaugų teikimo veikla ar šios veiklos vykdymui, pažeidžiant šioje direktyvoje nustatytas taisykles.“

6. Paslaugų direktyvos 4 straipsnyje pateiktos šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys. Pagal 4 straipsnio 6 punktą leidimų išdavimo tvarka – „tai bet kokia procedūra, pagal kurią faktiškai reikalaujama, kad teikėjas arba gavėjas imtųsi priemonių gauti formaliam arba numanomam kompetentingos institucijos sprendimui dėl teisės teikti paslaugas ar vykdyti paslaugų teikimo veiklą“.

7. Paslaugų direktyvos III skyriaus „Tiekėjų įsisteigimo laisvė“ 1 skirsnyje „Leidimai“ esančio 9 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad tas skirsnis netaikomas tiems leidimų išdavimo tvarkos aspektams, kuriuos tiesiogiai ar netiesiogiai reglamentuoja kiti Bendrijos dokumentai.

[2] 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, 2006, p. 36).

[3] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982).

8. Paslaugų direktyvos 10 straipsnyje „Leidimo išdavimo sąlygos“ nurodyta:

„1. Leidimų išdavimo tvarka grindžiama kriterijais, kurie neleidžia kompetentingoms institucijoms naudotis vertinimo įgaliojimais savavališkai.

2. 1 dalyje nurodyti kriterijai turi būti:

a) nediskriminaciniai;

b) pateisinami svarbiais visuomenės interesais;

c) proporcingi tokiam visuomenės interesų tikslui;

d) aiškūs ir nedviprasmiški;

e) objektyvūs;

f) iš anksto viešai skelbiami;

g) skaidrūs ir prieinami susipažinti.

<…>

6. Išskyrus sprendimus išduoti leidimą, bet kuris kompetentingų institucijų sprendimas, įskaitant atsisakymą išduoti leidimą ar leidimo panaikinimą, turi būti visapusiškai pagrįsti ir gali būti apskųsti teismuose ar kitose apeliacinėse institucijose.

<…>“

B. Nacionalinės teisės nuostatos

1. Bendrosios nuostatos dėl advokatūros

9. *Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze* (1982 m. gegužės 26 d. Advokatūros įstatymas, toliau – Advokatūros įstatymas) 9 straipsnyje nustatyta:

„1. Advokatūros organai yra šie: Nacionalinis advokatų susirinkimas, Aukščiausioji advokatų taryba, Aukštesnysis garbės teismas, advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas ir Aukštesnioji peržiūros komisija.

2. Advokatūros organų nariai gali būti tik advokatai.“

10. Advokatūros įstatymo 11 straipsnyje numatyta:

„1. Rinkimai į advokatūros, advokatų rūmų ir advokatų kolegijų organus vyksta slaptu balsavimu dalyvaujant neribotam skaičiui kandidatų.

2. Advokatūros, advokatų rūmų ir advokatų kolegijų organų kadencija yra ketveri metai, tačiau jie privalo veikti tol, kol bus suformuoti naujai išrinkti organai.

<…>

4. Atskirus 1 dalyje nurodytų organų narius išrinkęs organas gali juos atleisti iš pareigų prieš pasibaigiant jų kadencijai.

<…>“

11. Advokatūros įstatymo 58 straipsnyje numatyta:

„Aukščiausioji advokatų taryba sprendžia šiuos klausimus:

<…>

13) dėl atskirų advokatų rūmų ir advokatų kolegijų organų narių, išskyrus drausmės teismų narius, teisės atlikti funkcijas sustabdymo dėl pagrindinių pareigų pažeidimo ir dėl kreipimosi į kompetentingas įstaigas dėl jų atšaukimo iš pareigų;

<…>“

2. Nuostatos dėl drausminių nusižengimų

12. Advokatūros įstatymo 80 straipsnyje numatyta:

„Advokatams ir advokatų padėjėjams taikoma drausminė atsakomybė už veiksmus, prieštaraujančius teisei, etikos principams ar profesiniam orumui, arba už profesinių pareigų pažeidimą <…>“

13. Advokatūros įstatymo 81 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

Drausminės nuobaudos yra tokios:

1) įspėjimas;

2) papeikimas;

3) bauda;

4) teisės užsiimti profesine veikla sustabdymas nuo trijų mėnesių iki penkerių metų;

<…>

6) pašalinimas iš advokatūros.“

14. Advokatūros įstatymo 82 straipsnio 2 dalyje nustatyta:

„Pašalinimas iš advokatūros reiškia pašalinimą iš advokatų sąrašo be teisės kreiptis dėl pakartotinio įrašymo į tą sąrašą 10 metų nuo tos datos, kurią įsigaliojo sprendimas dėl pašalinimo iš advokatūros.

3. Nuostatos dėl teisingumo vykdymo advokatų rūmų garbės teismuose

15. Advokatūros įstatymo 40 straipsnio 2 punkte numatyta:

„Advokatų rūmų visuotinio susirinkimo veiklos sritis apima <…> pirmininko, advokatų garbės teismo pirmininko, advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato, peržiūros komisijos pirmininko ir apygardos advokatų tarybos, Advokatų garbės teismo ir peržiūros komisijos narių ir pakaitinių narių išrinkimą.“

16. Advokatūros įstatymo 91 straipsnyje numatyta:

„1. Drausmės bylas nagrinėja:

1) advokatų rūmų advokatų garbės teismas;

2) aukštesnysis advokatų garbės teismas.

2. Advokatų rūmų advokatų garbės teismas visas bylas, išskyrus bylas, nurodytas 85 straipsnio 3 dalyje, ir skundus dėl advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimo neiškelti drausmės bylos arba ją nutraukti nagrinėja pirmąja instancija.“

3. Aukštesnysis advokatų garbės teismas nagrinėja:

„1) kaip antrosios instancijos teismas – bylas, kurias pirmąja instancija nagrinėjo advokatų rūmų advokatų garbės teismai;

2) kaip pirmosios instancijos teismas – Aukščiausiosios advokatų tarybos ir regioninių advokatų tarybų narių drausmės bylas;

3) kitas šiame įstatyme numatytas bylas.

<…>“

17. Advokatūros įstatymo 89 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Garbės teismas, priimdamas sprendimus, yra nepriklausomas.“

4. Nuostatos dėl bylų nagrinėjimo advokatų rūmų advokatų garbės teismuose

18. Advokatūros įstatymo 88a straipsnio 4 dalyje numatyta:

„Bylos šalys ir Teisingumo ministras turi teisę pateikti apeliacinį skundą dėl nutarčių ir sprendimų nutraukti drausmės bylą per 14 dienų nuo sprendimo ar nutarties kartu su motyvais kopijos ir informacijos apie apeliacinio skundo pateikimo terminą ir tvarką įteikimo dienos.“

19. Advokatūros įstatymo 91c straipsnyje numatyta:

„Kasacinis skundas Aukščiausiajam Teismui pateikiamas per Aukštesnįjį advokatų garbės teismą per 30 dienų nuo sprendimo kartu su motyvais paskelbimo datos.“

20. Advokatūros įstatymo 95n straipsnyje numatyta:

„Tais atvejais, kurie šiame įstatyme nereglamentuoti, drausmės byloms *mutatis mutandis* taikomos šios nuostatos:

1) Baudžiamojo proceso kodeksas;

2) Baudžiamojo kodekso I–III skyriai.“

21. *Kodeks postępowania karnego* (Baudžiamojo proceso kodeksas) 100 straipsnio 8 dalyje nustatyta:

„Paskelbus arba įteikus sprendimą ir nutartį, bylos šalys informuojamos apie teisę pateikti apeliacinį skundą, apskundimo terminą ir tvarką arba apie tai, kad sprendimas ar nutartis neskundžiami.“

22. Baudžiamojo proceso kodekso 521 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Generalinis prokuroras ir ombudsmenas gali pateikti kasacinį skundą dėl bet kokio įsiteisėjusio teismo sprendimo nutraukti bylą.“

III. Faktinės aplinkybės, procesas nacionaliniame teisme ir prejudiciniai klausimai

23. 2017 m. liepos 20 d. valstybės prokuroras paprašė Varšuvos advokatūros drausmės bylas nagrinėjančio advokato iškelti drausmės bylą buvusio Europos Vadovų Tarybos pirmininko Donald Tusk advokatui R. G. Valstybės prokuroro nuomone, 2016 m. spalio 10 ir 11 d. komentuodamas galimybę, kad jo klientui gali būti pareikštas kaltinimas padarius nusikalstamą veiką, R. G. viršijo advokato saviraiškos laisvės ribas. Valstybės prokuroro nuomone, R. G. pasisakymai gali būti suprantami kaip nusikalstami grasinimai ir drausminis nusižengimas.

24. 2017 m. lapkričio 7 d. Varšuvos advokatūros drausmės bylas nagrinėjantis advokatas atsisakė pradėti drausminį tyrimą. 2018 m. gegužės 23 d. Varšuvos advokatūros advokatų garbės teismas, išnagrinėjęs valstybės prokuroro skundą, tą sprendimą panaikino. Byla buvo grąžinta drausmės bylas nagrinėjančiam advokatui.

25. 2018 m. birželio 18 d. drausmės bylas nagrinėjantis advokatas dėl pirma nurodytų faktinių aplinkybių pradėjo drausminį tyrimą dėl R. G. 2018 m. lapkričio 28 d. drausmės bylas nagrinėjantis advokatas, nustatęs, kad R. G. veiksmai nėra laikytini drausminiu nusižengimu, nusprendė tyrimą nutraukti. Valstybės prokurorui ir teisingumo ministrui pateikus skundą, 2019 m. birželio 13 d. advokatų garbės teismas tą sprendimą panaikino. Byla buvo antrą kartą grąžinta drausmės bylas nagrinėjančiam advokatui nagrinėti iš naujo.

26. 2019 m. rugpjūčio 8 d. drausmės bylas nagrinėjantis advokatas vėl nutraukė drausminį tyrimą dėl R. G. Valstybės prokuroras ir teisingumo ministras tą sprendimą apskundė. Taigi, šiuo metu advokatų garbės teismas trečią kartą nagrinėja tą bylą.

27. Šiomis faktinėmis ir teisinėmis aplinkybėmis *Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie* (Varšuvos advokatų rūmų advokatų garbės teismas, Lenkija) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar procedūrai dėl advokatų ir teisininkų užsieniečių, įrašytų į advokatų sąrašą, drausminės atsakomybės, per kurią advokatui gali būti skiriama piniginė bauda, sustabdyta jo profesinė veikla arba jis gali būti išbrauktas iš advokatų sąrašo, o teisininkui užsieniečiui, be kita ko, gali būti skirta piniginė bauda, sustabdyta jo teisė teikti teisinę pagalbą Lenkijos Respublikoje arba uždrausta ją teikti Lenkijos Respublikoje, taikomos [Paslaugų direktyvos] III skyriaus nuostatos, įskaitant jos 10 straipsnio 6 dalį? Jeigu atsakymas į šį klausimą yra teigiamas, ar nurodytai procedūrai, vykdomai advokatų garbės teismuose, kurių sprendimai negali būti skundžiami valstybiniams teismams arba jie gali būti skundžiami tik ypatingąja tvarka, t. y. paduodant kasacinį skundą *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), taikomos [Chartijos] nuostatos, įskaitant jos 47 straipsnį, taip pat jeigu visi reikšmingi bylos elementai apsiriboja tik viena valstybe nare?

2. Ar tuo atveju, kai 1 klausime nurodytoje procedūroje jurisdikciją nagrinėti kasacinį skundą dėl advokatų garbės teismo sprendimo ar nutarties arba skundą dėl atsisakymo priimti tokį kasacinį skundą remiantis taikomomis nacionalinės teisės nuostatomis turi organas, kuris, šio advokatų garbės teismo vertinimu, atitinkančiu 2019 m. gruodžio 5 d. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) sprendime (bylos Nr. III PO 7/18) pateiktą vertinimą, nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį, būtina netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, kuriose įtvirtinta tokio organo jurisdikcija, ir advokatų garbės teismas privalo perduoti tokį kasacinį skundą arba skundą nagrinėti teisminei institucijai, kuri turėtų jurisdikciją, jeigu tam nekliudytų minėtos nuostatos?

3. Ar tuo atveju, kai 1 klausime nurodytoje procedūroje kasacinio skundo dėl advokatų garbės teismo sprendimo ar nutarties, remiantis šio teismo pozicija, neturi teisės paduoti nei *Prokurator Generalny* (generalinis prokuroras), nei *Rzecznik Praw Obywatelskich* (ombudsmenas), ir tokia pozicija:

   a) prieštarauja pozicijai, kurią 2019 m. lapkričio 27 d. Sprendime (bylos Nr. II DSI 67/18) išreiškė *Izba Dyscyplinarna Sąd Najwyższy* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) (7 teisėjai), t. y. organas, kuris pagal galiojančias nacionalinės teisės nuostatas turi jurisdikciją nagrinėti skundą dėl sprendimo atsisakyti priimti kasacinį skundą, bet kuris, advokatų garbės teismo vertinimu, atitinkančiu 2019 m. gruodžio 5 d. *Sąd Najwyższy* sprendime (bylos Nr. III PO 7/18) pateiktą vertinimą, nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį;

   b) tačiau atitinka *Izba Karna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija, [Lenkija]), t. y. teisminio organo, kuris turėtų jurisdikciją nagrinėti tokį skundą, jeigu to jam nedraustų minėtos nuostatos, anksčiau išreikštą poziciją,

   advokatų garbės teismas gali (o gal privalo) neatsižvelgti į *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) išreikštą poziciją?

4. Jeigu 3 klausime nurodytu atveju advokatų garbės teismui yra pateiktas nagrinėti teisingumo ministro apeliacinis skundas ir:

a) vienas iš veiksnių, kurie, remiantis 2019 m. gruodžio 5 d. sprendime (bylos Nr. III PO 7/18) *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) išreikšta nuomone, kuriai pritaria advokatų garbės teismas, suteikia pagrindą teigti, kad *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), t. y. organas, apie kurį kalbama 3 klausimo a punkte, nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį, yra vykdomosios valdžios, įskaitant *Minister Sprawiedliwości* (teisingumo ministras), įtaka jos sudėčiai;

b) generalinio prokuroro, kuris, remiantis *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), t. y. organo, apie kurį kalbama 3 klausimo a punkte, pozicija, turėtų turėti teisę paduoti kasacinį skundą dėl sprendimo, priimto išnagrinėjus apeliacinį skundą, bet kuris, remiantis *Izba Karna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), t. y. teisminio organo, apie kurį kalbama 3 klausimo b punkte, ir advokatų garbės teismo pozicija, tokios teisės neturi, funkciją pagal teisės aktus atlieka būtent teisingumo ministras,

tokiu atveju advokatų garbės teismas turi palikti tokį apeliacinį skundą nenagrinėtą, jeigu tik taip gali užtikrinti, kad procedūra atitiktų Chartijos 47 straipsnį, ir visų pirma neleisti, kad šioje procedūroje dalyvautų organas, kuris nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal minėtą nuostatą?“

28. Rašytines pastabas pateikė valstybės prokuroras, Nyderlandų ir Lenkijos vyriausybės bei Europos Komisija.

29. 2021 m. vasario 16 d. advokatų garbės teismas pateikė atsakymą į Teisingumo Teismo prašymą pateikti paaiškinimus, pateiktą pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 101 straipsnį.

IV. Vertinimas

30. Šios išvados struktūra yra tokia, kaip nurodyta toliau. Pirmiausia nagrinėsiu, ar Varšuvos advokatų rūmų advokatų garbės teismas yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį (A). Toliau nagrinėsiu pirmąjį klausimą dėl Paslaugų direktyvos ir Chartijos 47 straipsnio taikymo advokatų drausmės bylose (B), o tada – antrąjį–ketvirtąjį klausimą dėl advokatų garbės teismo įgaliojimų užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės (C).

A. Ar advokatų garbės teismas yra teismas, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį?

31. Pagal suformuotą jurisprudenciją, norėdamas nustatyti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra teismas, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, o šis klausimas reglamentuojamas tik Sąjungos teisės, Teisingumo Teismas atsižvelgia į šiuos veiksnius: ar institucija įsteigta pagal įstatymą; ar ji yra nuolatinė; ar jos jurisdikcija yra privaloma; ar jos procesas grindžiamas rungimosi principu; ar institucija taiko teisės normas; taip pat – ar ji yra nepriklausoma [4].

[4] Žr., pavyzdžiui, 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Dorsch Consult* (C-54/96, EU:C:1997:413, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2014 m. spalio 9 d. Sprendimą TDC (C-222/13, EU:C:2014:2265, 27 punktas); 2015 m. spalio 6 d. Sprendimą *Consorci Sanitari del Maresme* (C-203/14, EU:C:2015:664, 17 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2016 m. gegužės 24 d. Sprendimą *MT Højgaard ir Züblin* (C-396/14, EU:C:2016:347, 23 punktas).

32. Advokatų garbės teismas daugumą šių sąlygų atitinka. Kaip advokatų garbės teismas paaiškino nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, ir to neginčija nė viena iš suinteresuotųjų šalių, jis buvo įsteigtas pagal Lenkijos advokatūros įstatymą; yra nuolatinis; taiko Advokatūros įstatyme ir Baudžiamojo proceso kodekse numatytas procesines normas; jo sprendimai yra privalomi ir vykdytini. Be to, advokatų garbės teismui pagal nacionalinį įstatymą suteikta privaloma jurisdikcija nagrinėti drausminius ginčus.

33. Nors Komisija mano, kad dėl to advokatų garbės teismas yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, valstybės prokuroras ir Lenkijos vyriausybė vis dėlto su ta išvada nesutinka.

34. Valstybės prokuroro nuomone, atsižvelgiant į aptariamos drausmės bylos nagrinėjimo stadiją ir ginčo dalyką advokatų garbės teismas nėra teismas. Pagrindinėje byloje Varšuvos advokatų rūmų advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas dar nėra R. G. pareiškęs kaltinimo padarius drausminį nusižengimą. Todėl nepradėta bylos nagrinėjimo stadija, skirta išklausyti kiekvienai ginčo pusei. Be to, peržiūrėdamas advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą nutraukti drausmės bylą, advokatų garbės teismas nesprendžia dėl R. G. teisės vykdyti profesinę veiklą pagal Paslaugų direktyvos III skyrių, o tiesiog turi patikrinti, ar sprendimas, kuriuo užkertamas kelias priimti sprendimą dėl R. G. drausminės atsakomybės, yra pagrįstas.

35. Lenkijos vyriausybės nuomone, advokatų garbės teismas ne tik nėra teismas, kaip tai suprantama pagal Lenkijos konstitucijos 179 straipsnį, bet jis taip pat negali būti laikomas nepriklausomu pagal SESV 267 straipsnį. Pirma, jo narius ketverių metų kadencijai, kuri gali būti pratęsta, renka atitinkamų advokatų rūmų visuotinis susirinkimas. Atsižvelgiant į tai, advokatų garbės teismo teisėjai nagrinėja drausmės bylas, iškeltas jų kolegoms, kuriems remiant jie buvo išrinkti ir kuriems remiant jų kadencija gali būti atnaujinta. Antra, advokatų garbės teismo nariai neturi jokių garantijų dėl savo įgaliojimų. Juos išrinkęs organas, t. y. visuotinis susirinkimas, kurį sudaro visi atitinkamų advokatų rūmų advokatai, gali juos pašalinti iš pareigų prieš pasibaigiant kadencijai. Trečia, abejotina, ar advokatų garbės teismo teisėjai nedaro įtakos išoriniai veiksmai. Šioje byloje advokatų garbės teismo pirmininkas, nors ir nėra kolegijos narys, informavo bylos šalis, kad jos gali ginčyti bylos nagrinėjimo sustabdymą siekiant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, o bylą nagrinėjanti kolegija laikėsi nuomonės, kad nutartis dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą neskundžiama.

36. Trumpai tariant, valstybės prokuroras nesutinka, kad advokatų garbės teisme yra nagrinėjamas tikras ginčas *tarp šalių*, o Lenkijos vyriausybė mano, kad ta institucija nėra *nepriklausoma*. Šiuos du klausimus aptarsiu iš eilės.

1. Dėl ginčo tarp šalių

37. Kad organas būtų laikomas teismu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, pagal tą nuostatą reikalaujama, kad būtų ginčas tarp šalių. Nors ši sąlyga yra Sprendime *Dorsch*[5] nurodytų kriterijų dalis, galbūt reikia pripažinti, kad ji nėra neįveikiama: Teisingumo Teismas ne kartą pažymėjo, kad šis kriterijus nėra absoliutus[6].

[5] 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimas *Dorsch Consult* (C-54/96, EU:C:1997:413) (*Dorsch*). Žr. šios išvados 31 punktą.

[6] Žr., pavyzdžiui, 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimą *Dorsch Consult* (C-54/96, EU:C:1997:413, 31 punktas) ir 2013 m. sausio 31 d. Sprendimą *D. ir A*. (C-175/11, EU:C:2013:45, 88 punktas).

38. Be to, nacionaliniai teismai gali kreiptis į Teisingumo Teismą tik *nagrinėdami ginčą* ir turėdami priimti sprendimą pagal teisminiam sprendimui priimti skirtą procedūrą [7]. Atsižvelgiant į šiuos apribojimus, vis dėlto tik nacionalinis teismas sprendžia, kokiai konkrečiai pagrindinės bylos stadijai esant tinkamiausia Teisingumo Teismui pateikti prejudicinį klausimą [8]. Teisingumo Teismas reikalauja tik to, kad teikiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą ginčas dar būtų nagrinėjamas [9].

39. Šioje byloje valstybės prokuroras teigia, kad procesas advokatų garbės teisme nėra grindžiamas rungimosi principu, nes ginčas susijęs su (drausmės bylas nagrinėjančio advokato) sprendimu *nutraukti drausminį tyrimą* (o ne su sprendimu iškelti tokią bylą arba skirti faktinę drausminę sankciją). Šitaip teigiama, kad vyksta ankstesnė bylos nagrinėjimo stadija, o R. G. ir kompetentingos drausminė institucijos dar nėra pasikeitę nuomonėmis. Taigi, nenagrinėjama jokio realaus ginčo.

40. Nesutinku su tuo.

41. Atrodo, kad valstybės prokuroras painioja du dalykus: tai, kad yra *rungimosi principu* grindžiamas procesas tarp *kai kurių* šalių, ir tai, kad turi būti itin konkretus ginčas, susijęs su dviem *konkrečiomis* šalimis. Atsižvelgdamas į tai, valstybės prokuroras iš esmės teigia: kadangi nagrinėjant drausmės bylą tarp dviejų konkrečių šalių nėra visapusiško teismo proceso dėl esmės, nėra jokio realaus ginčo; jokio rungimosi principu grindžiamo proceso.

42. Vis dėlto tam, kad būtų rungimosi principu grindžiamas procesas, pirma nurodytoje jurisprudencijoje tiesiog reikalaujama, kad būtų realus tam tikrų šalių ginčas dėl teisės ir jos taikymo [10]. Atsižvelgiant į tai, tokio pobūdžio ginčas *tarp šalių* aiškiai yra, nes jo šalys yra, pirma, advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas, ir, antra, valstybės prokuroras ir teisingumo ministras, ir tą ginčą nagrinėja trečiasis asmuo, t. y. advokatų garbės teismas. Tai, ar R. G. techniškai jau yra to ginčo šalis, ir bylos nagrinėjimo stadija, kurioje pagal nacionalinę teisę jis, kaip kaltinamasis, turi visas šalies teises, neturi reikšmės tam, kad būtų realus ginčas tarp šalių.

43. Tas pats galioja dėl bylos nagrinėjimo stadijos: vėlgi, taip pat priimtinumo požiūriu, Teisingumo Teismo jurisprudencijoje neribojama konkreti bylos nagrinėjimo nacionaliniame teisme stadija, kurioje galima pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Pakanka, kad būtų realus ginčas [11] tarp tam tikrų šalių, o pagrindinėje byloje toks ginčas aiškiai yra.

44. Manau, kad neabejotina, jog pagrindinėje byloje yra ginčas tarp šalių, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.

7 Žr., pavyzdžiui, 2006 m. balandžio 27 d. Sprendimą *Standesamt Stadt Niebüll* (C-96/04, EU:C:2006:254, 13 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2016 m. birželio 16 d. Sprendimą *Pebros Servizi* (C-511/14, EU:C:2016:448, 24 punktas); 2019 m. rugsėjo 4 d. Sprendimą *Salvoni* (C-347/18, EU:C:2019:661, 26 punktas).

8 Žr., pavyzdžiui, 2008 m. liepos 17 d. Sprendimą *Coleman* (C-303/06, EU:C:2008:415, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2008 m. gruodžio 22 d. Sprendimą *Les Vergers du Vieux Tauves* (C-48/07, EU:C:2008:758, 20 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

9 Žr., pavyzdžiui, 2000 m. balandžio 13 d. Sprendimą *Lehtonen ir Castors Braine* (C-176/96, EU:C:2000:201, 19 punktas).

10 Taip pat žr. 2009 m. birželio 25 d. Sprendimą *Roda Golf & Beach Resort* (C-14/08, EU:C:2009:395, 33 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

11 *A contrario*, dėl konsteliacijų priimtinumo požiūriu žr. 1980 m. kovo 11 d. Sprendimą *Foglia (I)* (104/79, EU:C:1980:73) ir 1981 m. gruodžio 16 d. Spendimą *Foglia (II)* (244/80, EU:C:1981:302). Taip pat žr. 2016 m. liepos 5 d. Sprendimą *Ognyanov* (C-614/14, EU:C:2016:514, visų pirma 12 ir 26 punktai).

2. Dėl nepriklausomumo

45. Nepriklausomumo sąvokai būdingi du aspektai. Pirma, dėl *išorinio* nepriklausomumo suformuotoje jurisprudencijoje reikalaujama, kad atitinkama institucija savo funkcijas vykdytų visiškai autonomiškai, jos nesaistytų jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negautų jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi būtų apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams [12].

46. Atitinkamos institucijos narių nepašalinamumas yra su teisėjų nepriklausomumu susijusi garantija, nes ja siekiama apsaugoti asmenį, kuriam pavesta priimti sprendimą dėl ginčo [13]. Teismo narių nepašalinamumo garantija reikalauja, kad šios institucijos narių atleidimo iš pareigų atvejai būtų nustatyti specialių teisės aktų aiškiose nuostatose, suteikiančiose garantijas, kurios yra didesnės, nei numatytos bendrose administracinės teisės ar darbo teisės nuostatose, taikomose neteisėto atleidimo atveju [14]. Tos nepriklausomumo garantijos suponuoja taisykles, be kita ko, dėl teismo sudėties, jo narių paskyrimo, įgaliojimų trukmės ir susilaikymo, nusišalinimo ir atleidimo iš pareigų priežasčių, kad teisės subjektams nekiltų jokių pagrįstų abejonių dėl to, jog šiam teismui nedaro įtakos išorės veiksniai, ir dėl jo neutralumo atsižvelgiant į susikertančius interesus [15].

47. Antrasis, vidinis nepriklausomumo sąvokos aspektas daugiausia susijęs su nešališkumu. Jis reikalauja vienodo nešališkumo bylos šalių ir jų atitinkamų interesų, susijusių su šios bylos dalyku, atžvilgiu. Šis aspektas reikalauja objektyvumo ir jokio suinteresuotumo ginčo baigtimi nebuvimo, išskyrus siekį, kad ginčas būtų išspręstas griežtai laikantis teisės normų. Taigi, sąvoka „nepriklausomumas“, kuri yra neatskiriama nuo teisingumo vykdymo funkcijos, pirmiausia reiškia, kad atitinkama institucija turi būti trečiasis asmuo sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos atžvilgiu [16].

48. Šioje byloje Lenkijos vyriausybė iš esmės išskyrė du su advokatų garbės teismo sudėtimi susijusius elementus, dėl kurių gali kilti problemų nepriklausomumo požiūriu: tariamą jo narių nepašalinamumo nebuvimą ir tai, kad jį sudaro advokatūrai priklausantys advokatai, kurie tam tikra prasme veikia kaip „tarėjai“, o ne kaip profesionalūs teisėjai.

49. Negaliu nesutikti su Lenkijos vyriausybe dėl teisėjų nepriklausomumo svarbos ir būtinybės, kad institucija, kuri nori būti verta teismo pavadinimo, atitiktų visus reikalavimus, susijusius ir su *išoriniais*, ir su *vidiniais* teisėjų nepriklausomumo sąvokos aspektais. Tačiau šioje byloje, atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimus, nesuprantu, kodėl advokatų garbės teismas, jį vertinant pagal SESV 267 straipsnį, šių kriterijų neatitiktų.

[12] Iš naujesnių pavyzdžių žr. 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Ieškiniai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, visų pirma 117–119 punktai).

[13] Žr., pavyzdžiui, 2020 m. sausio 21 d. Sprendimą *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 57 ir 58 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[14] 2020 m. sausio 21 d. Sprendimas *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 60 punktas). Šiuo klausimu taip pat žr. 2014 m. spalio 9 d. Sprendimą *TDC* (C-222/13, EU:C:2014:2265, 32 ir 35 punktai).

[15] 2014 m. spalio 9 d. Sprendimas *TDC* (C-222/13, EU:C:2014:2265, 32 punktas).

[16] Žr., pavyzdžiui, 2020 m. sausio 21 d. Sprendimą *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 61 ir 62 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

50. Pirma, pradedant nuo tariamo advokatų garbės teismo narių nepašalinamumo nebuvimo, Advokatūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalies tekste iš tiesų nurodyta, kad atskirus advokatūros organų, taigi, ir advokatų garbės teismo, kuris yra vienas iš tų organų, narius, juos priėmusi institucija, t. y. advokatų rūmų visuotinis susirinkimas, gali atleisti iš pareigų prieš pasibaigiant jų kadencijai [17].

51. Vis dėlto nėra jokių papildomų nuostatų (ar bent jau tokių, kurias kuri nors iš suinteresuotųjų šalių būtų nurodžiusi Teisingumo Teismui), kuriose būtų konkrečiai nurodyta, kada, kaip ar kodėl advokatų garbės teismo nariai gali būti atleidžiami iš pareigų. Nesant tokių nuostatų, galima manyti, kad narių atleidimo iš pareigų tvarka nėra nustatyta konkrečiose taisyklėse ir kad vietoj jų taikomos bendrosios administracinės ir darbo teisės taisyklės. Todėl advokatų garbės teismo nariai iš pareigų galėtų būti atleidžiami ne tik tam tikrais išimtiniais atvejais, kaip reikalaujama pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją, kad ta institucija būtų laikoma teismu [18].

52. Vis dėlto atsakydamas į Teisingumo Teismo prašymą pateikti paaiškinimų advokatų garbės teismas nurodė, kad Advokatūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalis niekada nebuvo veiksminga nuostata ir niekada nebuvo taikoma. Nėra jokios nuostatos, kurioje būtų nurodyta, kaip ir kada advokatų rūmų visuotinis susirinkimas gali advokatų garbės teismo narį atleisti iš pareigų prieš pasibaigiant jo kadencijai. Kaip teigia advokatų garbės teismas, iš Advokatūros įstatymo 58 straipsnio 13 punkto taip pat matyti, kad asmuo, kuris yra advokatų garbės teismo narys, negali būti atleistas iš pareigų prieš pasibaigiant jo kadencijai. Be to, visuotinio advokatų susirinkimo procedūros taisyklėse taip pat nėra jokių nuostatų dėl advokatų garbės teismo narių atleidimo iš pareigų. Galiausiai bet kuriuo atveju Varšuvos advokatų rūmai niekada nėra atleidę iš pareigų advokatų garbės teismo nario.

53. Manau, kad advokatų garbės teismas pateikė pakankamai informacijos, pagrindžiančios, kad Advokatūros įstatymo 11 straipsnio 4 dalis yra neveiksminga. Taigi atrodo, kad advokatų garbės teismo nariai iš tiesų yra nepašalinami, todėl dėl išorinio to teismo nepriklausomumo nekyla problemų jo narių nepašalinamumo požiūriu.

54. Antra, taip pat teigiama (šiuo atveju – dėl vidinio nepriklausomumo ir nešališkumo), kad advokatų garbės teismas nėra nepriklausomas, nes jį sudaro advokatai, kurie yra advokatūros nariai, o ne profesionalūs teisėjai. Dėl šios priežasties advokatų garbės teismas nėra nepriklausomas trečiasis asmuo; tai greičiau asmenų, kuriuos renka ir kurių kadenciją pratęsia, taigi, kuriems galimai poveikį daro jų kolegos, grupė.

55. Iš tiesų kartais išreiškiamas susirūpinimas dėl bylų, ypač drausmės bylų, kurias nagrinėja asmens kolegos. Toks susirūpinimas pasireiškia įvairiai, pradedant kaltinimais profesiniu korporatyvizmu, baigiant interesų konfliktų galimybe. Viena vertus, neigiamai vertinamas „tariamas profesinis solidarumas“ (visų pirma tai daro esantys nuošalyje), kartais kylant nepasitenkinimui dėl atskiros drausmės bylos rezultato ir dažnai manant, kad sankcijos yra per švelnios, ir netgi teigiant, kad dėl tos profesijos „abipusiškai užtikrinamos apsaugos“ tokiose sistemose joks nepriklausomas bylos nagrinėjimas neegzistuoja. Kita vertus, kartais teigiama, galbūt dažniau pačių profesijos atstovų, kad taip sudaryta drausminė institucija dėl asmeninių simpatijų, ryšių ar priešiško nusistatymo, lėmusių suinteresuotumą, kad kolegai būtų skirtos sankcijos, konkrečioje byloje nebuvo nešališka.

[17] Pateikta šios išvados 10 punkte. Taip pat žr. Lenkijos advokatūros įstatymo 40 straipsnio 2 dalį, pateiktą šios išvados 15 punkte.

[18] Žr., pavyzdžiui, 2014 m. spalio 9 d. Sprendimą *TDC* (C-222/13, EU:C:2014:2265, 33–36 punktai) ir 2020 m. sausio 21 d. Sprendimą *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 66–68 punktai).

56. Jeigu (ir kol) šie bendri teiginiai nėra pagrįsti teisės lygiu arba teisės praktika ir taikymu [19], kad būtų galima abejoti teisminės institucijos nepriklausomumu, manau, kad tokios spėlionės ir užuominos praktiškai beveik neturi reikšmės vertinimui, ar nacionalinė institucija gali būti laikoma teismu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Kaip neseniai nurodžiau, atliekant nepriklausomumo vertinimą pagal SESV 267 straipsnį reikalaujama, kad teismo sąvoka būtų nagrinėjama struktūriniu, instituciniu lygiu. Ji nagrinėjama teisminę instituciją, teikiančią prašymą priimti prejudicinį sprendimą, vertinant kaip tokią, kartu atsižvelgiant į funkciją, kurią ta institucija turi vykdyti konkrečiomis bylos aplinkybėmis [20].

57. Nesuprantu, kodėl struktūriniu požiūriu teisminės institucijos, kurias sudaro neprofesionalūs teisėjai, savaime negali būti laikomos teismu, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, žinoma, su sąlyga, kad vykdydamos teisminę veiklą jos atitinka visus teisėjų nepriklausomumo reikalavimus. Kitaip tariant, *kiekvienam teismui*, nepriklausomai nuo, ar jį sudaro profesionalūs teisėjai, ar neprofesionalūs teisėjai, ar abi teisėjų grupės, taikomas *lygiai toks pat* nepriklausomumo reikalavimas.

58. Galima priminti, kad nacionalinės teismų sistemos struktūra paprastai yra kiekvienos valstybės narės pasirinkimo dalykas [21]. Šiuo klausimu kai kuriose valstybėse narėse tikrai yra taip, kad klausimus dėl tam tikrų profesijų atstovų drausmės nagrinėja tų pačių profesijų atstovai, taigi – neprofesionalūs teisėjai. Taip dažnai yra įvairių laisvųjų profesijų, pavyzdžiui, gydytojų, veterinarijos gydytojų, gydytojų odontologų, architektų, vaistininkų arba, kaip šioje byloje – advokatų, atveju. Tokio institucinio pasirinkimo nauda gana akivaizdi: reikiamos žinios atitinkamos dažnai sudėtingos srities profesinių reikalavimų ir drausmės klausimais [22].

59. Anksčiau Teisingumo Teismas nedvejodamas atsakydavo į tokių institucijų pateiktus prašymus priimti prejudicinį sprendimą, jeigu nustatydavo, kad įvykdyti SESV 267 straipsnyje nustatyti reikalavimai. Kai kuriose bylose Teisingumo Teismas išsamiai aptarė atitinkamos institucijos, pavyzdžiui, Nyderlandų *Commissie van Beroep Huisartsgeneeskunde* (Bendrosios medicinos apeliacinis komitetas) [23] ar Italijos *Consiglio Nazionale Forense* (Nacionalinė advokatų taryba), pobūdį [24]. Kitose bylose Teisingumo Teismas atsakė į prejudicinį (-ius) klausimą (-us), prieš tai nenagrinėjęs, ar jį (juos) pateikė „teismas“. Pavyzdžiui, taip buvo *Oberste Berufungs- und Disziplinarkommission für Rechtsanwälte* (Vyriausioji apeliacinė advokatų drausmės komisija) [25], Prancūzijos gydytojų odontologų vietos drausmės bylų kolegijos [26] ar Belgijos architektų

[19] Išsamiau žr. mano išvadą byloje *Asociația „Forumul Judecătorilor din România“ ir kt.* (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19 ir C-355/19, EU:C:2020:746, 240–248 punktai).

[20] Taip pat žr. mano išvadą sujungtose bylose *WB ir kt.* (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, 52 ir 166 punktai).

[21] Žr., pavyzdžiui, 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 130 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[22] Galima pridurti, kad tas pats galioja patiems teisėjams ir jų drausmei: kai kurias valstybių narių teisėjų drausmės kolegijas išimtinai arba daugiausia sudaro teisėjai. Remiantis Lenkijos vyriausybės argumentu iki jo (ne)logiškos pabaigos, ar jis taip pat reikštų, kad teisėjų drausmės kolegijų taip pat negali sudaryti (kiti) teisėjai, nes tokios kolegijos būtų sudarytos iš asmens kolegų, todėl taip pat nebūtų nepriklausomos?

[23] 1981 m. spalio 6 d. Sprendimas *Broekmeulen* (246/80, EU:C:1981:218, 8–17 punktai).

[24] 2014 m. liepos 17 d. Sprendimas *Torresi* (C-58/13 ir C-59/13, EU:C:2014:2088, 15–30 punktai). Taip pat žr., nors ir netiesiogiai, ankstesnį 1995 m. lapkričio 30 d. Sprendimą *Gebhard* (C-55/94, EU:C:1995:411).

[25] 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimas *Koller* (C-118/09, EU:C:2010:805), susijęs su ginču dėl prašymo leisti laikyti kvalifikacinį egzaminą, siekiant užsiimti profesine advokato veikla.

[26] 2018 m. spalio 23 d. Nutartis *Conseil départemental de l'ordre des chirurgiens-dentistes de la Haute-Garonne* (C-296/18, nepaskelbta Rink., EU:C:2018:857) dėl drausminės procedūros prieš gydytoją odontologą.

asociacijos apeliacinio komiteto atveju [27]. Tačiau Teisingumo Teismas, nusprendęs, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija nėra nepriklausoma, nevejodamas prašymus atmesdavo [28].

60. Visose tokiose bylose, kalbant apie teismines institucijas, sudarytas iš neprofesionalių teisėjų [29], lemiama reikšmė tenka priežasčiai, dėl kurios pagal SESV 267 straipsnį atliekamas nepriklausomumo kriterijaus vertinimas. Nors svarbiausias to vertinimo aspektas yra tas pats nepriklausomumo kriterijus, kaip ir numatytas kitose Sąjungos teisės nuostatose, jį atliekant, kitaip nei, pavyzdžiui, Chartijos 47 straipsnio atveju, nesiekiama skrupulingai nustatyti bet kokio atskiro Sąjungos teisėje numatytų konkrečių teisių pažeidimo [30]. To vertinimo pagal SESV 267 straipsnį tikslas yra nustatyti tinkamus valstybių narių institucinius partnerius, kurie gali pradėti dialogą su Teisingumo Teismu siekiant užtikrinti vienodą Sąjungos teisės aiškinimą. Būtent siekiant užtikrinti tinkamą Sąjungos teisinės sistemos veikimą Teisingumo Teismui turi būti suteikta galimybė priimti sprendimus Sąjungos teisės aiškinimo ir galiojimo klausimais, kilusiais nagrinėjant bylą nacionaliniame teisme, kurie gali turėti įtakos naudojimuisi pagal Sąjungos teisę suteiktomis teisėmis [31].

61. Šiomis aplinkybėmis, nepaisant abstrakčių spėlionėmis pagrįstų teiginių, Lenkijos vyriausybė nepaaiškino, kodėl Advokatų garbės teismas neatitinka nepriklausomumo reikalavimo, kuris yra neatsiejamas nuo sąvokos „teismas“, kaip ji suprantama pagal SESV 267 straipsnį. Atsižvelgiant į Advokatų garbės teismo pateiktus paaiškinimus neatrodo, kad šis teismas nėra nepriklausomas (dėl išorinių ar vidinių aspektų), todėl jis negalėtų kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

62. Manau, kad (Varšuvos advokatų rūmų) advokatų garbės teismas turi teisę pagal SESV 267 straipsnį kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamo ginčo.

B. Dėl pirmojo klausimo: Paslaugų direktyva ir Chartijos 47 straipsnis

1. Dėl priimtinumo

63. Pirmiausia verta priminti, kad pagal suformuotą jurisprudenciją nacionalinio teismo pateiktiems klausimams dėl Sąjungos teisės aiškinimo, atsižvelgiant į jo paties nurodytas faktines ir teisines aplinkybes, kurių tikslumo Teisingumo Teismas neprivalo tikrinti, taikoma *reikšmingumo prezumpcija*. Atsisakyti priimti sprendimą dėl nacionalinio teismo pateikto prejudicinio klausimo Teisingumo Teismas gali tik tuo atveju, jeigu akivaizdu, kad prašomas ES

[27] 1992 m. balandžio 8 d. Sprendimas *Bauer* (C-166/91, EU:C:1992:184) byloje, kurioje Belgijos gyventojas nesėkmingai prašė būti įrašytas į vietos architektų asociacijos stažuotojų sąrašą.

[28] Žr., pavyzdžiui, 2013 m. lapkričio 28 d. Nutartį *Devillers* (C-167/13, nepaskelbta Rink., EU:C:2013:804).

[29] Žinoma, tai yra ne tik drausminės, bet ir kitos teisminės institucijos. Žr., pavyzdžiui, 2013 m. gegužės 30 d. Sprendimą *F.* (C-168/13 PPU, EU:C:2013:358), priimtą dėl *Conseil constitutionnel* (Konstitucinė Taryba), kuri per savo istoriją daugiausiai buvo sudaryta iš neprofesionalių teisėjų, dažnai netgi ne teisininkų, pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą. Taip pat žr. mano išvadą byloje *Eurobox Promotion ir kt.* (C-357/19 ir C-547/19, EU:C:2021:170, 215–219 punktai).

[30] Išsamiau žr. mano išvadą sujungtose bylose *WB ir kt.* (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, 161 ir 169 punktai).

[31] Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 1981 m. spalio 6 d. Sprendimą *Broekmeulen* (246/80, EU:C:1981:218, 16 punktas).

teisės išaiškinimas neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktais arba dalyku, jeigu problema hipotetinė arba Teisingumo Teismas neturi faktinės ir teisinės informacijos, kad naudingai atsakytų į jam pateiktus klausimus [32].

64. Atsižvelgdami į tai, valstybės prokuroras ir Lenkijos vyriausybė mano, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes norint išspręsti ginčą pagrindinėje byloje atsakymas į jame pateiktus klausimus nebūtinas. Šios šalys teigia, kad antrasis–ketvirtasis klausimai yra nepriimti, nes prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimų tik dėl paskesnės pagrindinės bylos nagrinėjimo stadijos, t. y. dėl hipotetinio kasacinio skundo *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija). Dėl pirmojo klausimo abi suinteresuotosios šalys teigia, kad jis taip pat nepriimtinas, nes buvo pateiktas tik siekiant gauti atsakymą į antrąjį–ketvirtąjį klausimus. Be to, šioje byloje iš tiesų netaikoma jokia Sąjungos teisės nuostata, taigi, R. G. negali remtis Sąjungos teise.

65. Nesutinku su tuo. Manau, kad pirmasis klausimas yra aiškiai priimtinas.

66. Pirma, konceptualiu požiūriu negaliu sutikti su „nepriimtinumu dėl sąsajos“, kaip iš esmės teigia valstybės prokuroras ir Lenkijos vyriausybė. Anksčiau Teisingumo Teismas kiekvieną prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą paprastai vertindavo atskirai, žinoma, tiek, kiek tokius klausimus logiškai galima atskirti. Kiekvienas klausimas dėl savo esmės nagrinėjamas atskirai, o tai dažnai lemia (kaip jurisprudencijoje dažnai pasitaiko), kad toje pačioje byloje į kai kuriuos klausimus atsakoma, o kiti pripažįstami nepriimtinais. Netiesioginio (ne)priimtinumo nėra.

67. Antra, jurisprudencijoje taikomas gana geranoriškas požiūris į priimtinumą [33]. Kalbant apie funkcijų padalijimą nacionaliniams teismams ir Teisingumo Teismui, pastarojo funkcija nėra atspėti slaptus nacionalinio teismo motyvus. Dar labiau nedera iš esmės daryti prielaidos, kad nacionalinis teismas yra nesąžiningas, ir remiantis ta prielaida atsisakyti pateikti atsakymą į prejudicinį klausimą.

68. Trečia, kiek tai susiję su pirmojo klausimo turiniu priimtinumo požiūriu, yra pakankamas ryšys tarp, pirma, faktinių bylos aplinkybių ir nagrinėjamų nacionalinių nuostatų *ir*, antra, Paslaugų direktyvos, kurią prašo išaiškinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Negalima teigti, kad pirmuoju klausimu prašoma pateikti išaiškinimą, kuris akivaizdžiai neturi jokio ryšio su pagrindinės bylos faktinėmis aplinkybėmis ar jos dalyku. Kitaip tariant, pirmasis klausimas yra iš esmės susijęs su aiškiai nurodytu Sąjungos teisės aktu, kurį prašo išaiškinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas [34].

69. Ketvirta, priimtinumui neturi reikšmės tai, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priėmus galutinį sprendimą dėl esmės Teisingumo Teismo atsakymas bus faktiškai naudingas ieškovui pagrindinėje byloje [35]. Jeigu priimtinumas susiejamas su tam tikru atsakymu dėl esmės, tai reiškia, kad pradedama ne nuo to galo [36].

[32] Žr., pavyzdžiui, 2018 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Wightman ir kt.* (C-621/18, EU:C:2018:999, 26 ir 27 punktai) ir 2020 m. liepos 9 d. Sprendimą *Verein für Konsumenteninformation* (C-343/19, EU:C:2020:534, 19 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[33] Kaip naujesnį pavyzdį žr. 2019 m. spalio 1 d. Sprendimą *Blaise ir kt.* (C-616/17, EU:C:2019:800, 31–39 punktai).

[34] Žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 49 punktas). Taip pat žr. 2020 m. spalio 6 d. Nutartį *Prokuratura Rejonowa w Słubicach* (C-623/18, EU:C:2020:800).

[35] Šiuo klausimu žr., pavyzdžiui, 2010 m. birželio 1 d. Sprendimą *Blanco Pérez ir Chao Gómez* (C-570/07 ir C-571/07, EU:C:2010:300, 38–40 punktai).

[36] Taip pat žr. mano išvadą byloje *Bundesrepublik Deutschland (Interpolo raudonasis pranešimas)* (C-505/19, EU:C:2020:939, 34 punktas).

70. Trumpai tariant, tikrai nemanau, kad atsakymas į pirmąjį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą dėl Paslaugų direktyvos neturi jokios reikšmės sprendimui, kurį tas teismas turi priimti pagrindinėje byloje. Nedarant poveikio būsimam antrojo, trečiojo ir ketvirtojo klausimų priimtinumo vertinimui, tai reiškia, kad pirmasis klausimas yra priimtinas.

2. Dėl Paslaugų direktyvos taikymo

71. Pirmojo klausimo pirmoje dalyje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar Paslaugų direktyva, visų pirma atsižvelgiant į jos 10 straipsnio 6 dalį, taikoma byloms dėl advokato drausminės atsakomybės, kuriose galiausiai gali būti priimtas sprendimas, pavyzdžiui, toks, pagal kurį advokatas pašalinamas iš advokatūros. Jeigu būtų atsakyta teigiamai, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas antroje klausimo dalyje siekia sužinoti, ar tokioms advokatų rūmų teismų nagrinėjamoms byloms taikoma Chartija, įskaitant jos 47 straipsnį.

72. Manau, kad į abi to klausimo dalis reikia atsakyti teigiamai. Siekdamas paaiškinti, kodėl taip manau, pirmiausia nagrinėsiu atitinkamas Paslaugų direktyvos ir Direktyvos 98/5/EB [37] taikymo sritis (a), o tada – Paslaugų direktyvos taikymą teisinėms paslaugoms, visų pirma advokatų drausmės byloms (b).

a) Dėl atitinkamų Paslaugų direktyvos ir Direktyvos 98/5 taikymo sričių

73. Lenkijos vyriausybės nuomone, šioje byloje Sąjungos teisė netaikoma. Konkrečiai kalbant, Paslaugų direktyva netaikytina, nes Direktyva 98/5 yra *lex specialis*, o tas *lex specialis* byloje materialiniu teisiniu požiūriu netaikomas.

74. Nesutinku su tuo.

75. Paslaugų direktyvos 3 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, „[j]eigu šios direktyvos nuostatos prieštarauja kito Bendrijos akto, reglamentuojančio tam tikrus teisės teikti paslaugą ar vykdyti paslaugos teikimo veiklą konkrečiuose sektoriuose ar profesijose aspektus, nuostatai, pirmenybė teikiama to kito Bendrijos akto nuostatai, kuri ir taikoma minėtiems sektoriams ar profesijoms“. 3 straipsnio 1 dalyje taip pat nurodyti keturi tokie Sąjungos antrinės teisės aktai [38]. Nors Direktyva 98/5 nėra vienas iš tų teisės aktų, toje nuostatoje nurodytų aktų sąrašas nėra išsamus [39].

76. Iš tiesų dėl Direktyvos 98/5 turinio pažymėtina, kad joje reglamentuotos teisininkų, besiverčiančių advokato veikla kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jie įgijo savo profesinę kvalifikaciją, profesinės veiklos taisyklės (6 straipsnis) ir drausmės bylos (7 straipsnis). Konkrečiai

[37] 1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva, skirta padėti teisininkams verstis nuolatine advokato praktika kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje buvo įgyta kvalifikacija (OL L 77, 1998, p. 36; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 3 t., p. 83).

[38] 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/71/EB dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje (OL L 18, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 431); 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35); 1989 m. spalio 3 d. Tarybos direktyva 89/552/EEB dėl valstybių narių įstatymuose ir kituose teisės aktuose išdėstytų nuostatų, susijusių su televizijos programų transliavimu, derinimo (OL L 298, 1989, p. 23; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 224); 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/36/ES dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL L 255, 2005, p. 22).

[39] Kaip matyti iš Paslaugų direktyvos 3 straipsnyje vartojamos formuluotės „[m]inėti aktai yra“ ir iš bendro tos nuostatos tikslo.

kalbant, 7 straipsnyje reglamentuoti atitinkami kompetentingų buveinės ir priimančiosios valstybių narių institucijų drausminiai įgaliojimai ir pareigos. Direktyvos 98/5 9 straipsnyje reikalaujama, kad sprendimai panaikinti advokato registraciją bei sprendimai dėl drausminių priemonių taikymo turi būti motyvuoti. Be to, dėl tokių sprendimų turi būti numatyta teisminė teisės gynimo priemonė pagal vidaus teisės nuostatas.

77. Nepaisant to, Lenkijos vyriausybės pateiktas argumentas man lieka neaiškus. Man sunku suprasti, kaip *lex specialis*, t. y. Direktyva 98/5, kuri vietos advokatams aiškiai netaikoma, galėtų užkirsti kelią taikyti *lex generalis*, t. y. Paslaugų direktyvą, kuri akivaizdžiai taikoma ir *ratione personae*, ir *ratione materiae*.

78. Pirma, Paslaugų direktyvos III skyrius dėl įsisteigimo laisvės taip pat taikomas išimtinai vidaus situacijoms, taigi, advokatų, kurie nepasinaudojo teise laisvai judėti, teikiamoms teisinėms paslaugoms [40]. Vadinasi, Paslaugų direktyvos III skyrius paprastai taikomas *visiems advokatams*, neatsižvelgiant į tai, ar pagal savo kvalifikaciją jie yra „išimtinai vidaus“, ar „tarpvalstybiniai“ advokatai, tiek, kiek jis taip pat taikomas teisinėms paslaugoms.

79. Antra, konkrečiai dėl *užsienio advokatų* Paslaugų direktyva paprastai bus taikoma *tik tiek*, kiek jos bendrosios nuostatos pagal Paslaugų direktyvos 3 straipsnio 1 dalį nėra pakeičiamos konkrečia Direktyvos 98/5 nuostata. Tačiau net ir užsienio advokatų atveju kyla abejonių, kiek Direktyvoje 98/5 numatyta kitaip dėl konkrečių garantijų, nurodytų Paslaugų direktyvos 9 ir 10 straipsniuose [41].

80. Trečia, neatrodo, kad R. G. būtų užsienio advokatas, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 98/5, nors tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas [42]. Jam, kaip *vidaus advokatui*, bet kuriuo atveju būtų taikoma Paslaugų direktyva, o Direktyva 98/5 šioje byloje neturėtų jokios reikšmės.

81. Trumpai tariant, bet kuriuo atveju Direktyvoje 98/5 paprasčiausiai nėra numatyta kitaip. Neatrodo, kad pagal Paslaugų direktyvos 3 straipsnio 1 dalį būtų koks nors aiškus prieštaravimas bet kokiai kitai klausimą reglamentuojančiai konkrečiai Sąjungos teisės nuostatai.

b) Dėl Paslaugų direktyvos ir advokatams iškeltų drausmės bylų

82. Visos suinteresuotosios šalys, taip pat prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas sutinka, kad Paslaugų direktyva taikoma teisinėms paslaugoms ir kad įrašymas į advokatų sąrašą siekiant, kad būtų leidžiama verstis advokato praktika, yra leidimų išdavimo tvarka, kaip tai suprantama pagal tą direktyvą. Kita vertus, nesutariama, ar drausmės byla yra tokios leidimų išdavimo tvarkos dalis. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas ir Komisija mano, kad taip, Nyderlandų ir Lenkijos vyriausybės su tuo nesutinka.

[40] 2018 m. sausio 30 d. Sprendimas *X ir Visser* (C-360/15 ir C-31/16, EU:C:2018:44, 110 punktas).

[41] Šiuo klausimu visų pirma žr. Paslaugų direktyvos 9 straipsnio 3 dalį dėl leidimų išdavimo tvarkos: „[š]is skirsnis *netaikomas tiems* leidimų išdavimo tvarkos *aspektams*, kuriuos *tiesiogiai ar netiesiogiai reglamentuoja kiti Bendrijos dokumentai*“ (išskirta mano), o tai reiškia, kad jis netaikomas *kitiems* leidimų išdavimo tvarkos aspektams. Taip pat žr. 2019 m. gegužės 7 d. Sprendimą *Monachos Eirinaios* (C-431/17, EU:C:2019:368, 30 ir 31 punktai), kuriame atskiriama (suderinta) užsienio advokatų registracija ir (nesuderintas) veiklos vykdymas pagal Direktyvą 98/5.

[42] Kaip būtų galima spręsti ir iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pirmojo klausimo pabaigoje pateiktos nuorodos į bylas, kurių „visi reikšmingi <…> elementai apsiriboja tik viena valstybe nare“.

83. Paslaugų direktyvos 2 straipsnyje, kuriame nustatyta direktyvos materialinė taikymo sritis, nurodyta, kad teisinių konsultacijų teikimas patenka į direktyvos taikymo sritį. Iš tiesų teisinis atstovavimas neabejotinai yra konkrečios rūšies paslauga, kuri dėl svarbos tinkamam teisingumo vykdymui yra teikiama griežtai reglamentuotos profesijos, kuriai taikomos konkrečios profesinės etikos taisyklės, atstovų [43]. Vis dėlto, nors teisiniam atstovavimui taikomos konkrečios taisyklės, tai vis tiek yra paslauga pagal Paslaugų direktyvą.

84. Pagal 9 straipsnio 1 dalį valstybės narės taiko leidimų išdavimo tvarką teisei teikti paslaugas ar paslaugų teikimo veiklai *tik tuo atveju*, *jei*: a) ta tvarka nediskriminuoja paslaugų teikėjo; b) būtinybė turėti leidimų išdavimo tvarką objektyviai pateisinta svarbiais visuomenės interesais; c) tikslo negalima pasiekti taikant mažiau ribojančią priemonę.

85. Nekyla abejonių (tam pritaria ir visos suinteresuotosios šalys), kad taisyklės dėl įrašymo į advokatų sąrašą yra leidimų išdavimo tvarkos, kaip tai suprantama pagal Paslaugų direktyvą, dalis, nes tos taisyklės susijusios su pačia *teise* užsiimti advokato praktika [44].

86. Vis dėlto, ar advokatui iškelta drausmės byla taip pat turėtų būti laikoma kitu tos leidimų išdavimo sistemos elementu?

87. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo ir Komisijos nuomone, registruotam advokatui iškelta drausmės byla taip pat yra tvarkos dalis, nes išnagrinėjus tokią bylą advokatų teisė užsiimti profesine veikla gali būti sustabdyta arba jie gali būti pašalinti iš advokatūros 10 metų uždraudžiant iš naujo registruotis. Tokios priemonės reiškia leidimo panaikinimą, kaip tai suprantama pagal Paslaugų direktyvos 10 straipsnio 6 dalį.

88. Nyderlandų ir Lenkijos vyriausybės mano priešingai, kad drausminė procedūra, vertinama atskirai, nėra nei leidimų išdavimo tvarka, kaip ji suprantama pagal Paslaugų direktyvą, nei tos tvarkos dalis. Nors drausminės sankcijos paskyrimas galiausiai gali reikšti, kad toliau teikti paslaugą neįmanoma, tai nėra atsisakymas suteikti leidimą ar jo atšaukimas. Bet kuriuo atveju Paslaugų direktyvos 10 straipsnio 6 dalis pagrindinėje byloje netaikoma, nes šis ginčas susijęs su advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimu nutraukti bylą, o ne su sprendimu skirti drausminę nuobaudą. Todėl šioje byloje negalėtų būti priimta jokio sprendimo dėl advokato teisės užsiimti profesine veikla sustabdymo ar jo pašalinimo iš advokatūros. Be to, Nyderlandų vyriausybės nuomone, drausminės taisyklės apskritai negali būti laikomos reikalavimais, kaip tai suprantama pagal Paslaugų direktyvos 4 straipsnio 7 dalį.

89. Sutinku su prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiu teismu ir Komisija.

90. Žinoma, Paslaugų direktyvoje nėra jokių konkrečių nuostatų dėl drausminių taisyklių ar procedūrų. Tai neturėtų kelti nuostabos, nes Paslaugų direktyva (visų pirma III skyrius, tačiau juo neapsiribojant) taikoma horizontaliai, taigi, didžiąja dalimi ji yra parengta bendrai ir abstrakčiai, ir ja siekiama apsaugoti teikėjų įsisteigimo laisvę ir laisvą plataus spektro paslaugų teikimą.

[43] Taip pat žr. mano išvadą sujungtose bylose *Uniwersytet Wrocławski ir Lenkija / REA* (C-515/17 P ir C-561/17 P, EU:C:2019:774, 103 ir 104 punktai).

[44] Kaip nustatyta Paslaugų direktyvos 4 straipsnio 6 dalyje, siejamoje su 49 konstatuojamąja dalimi.

91. Sutinku, kad advokatui iškelta drausmės byla, vertinama atskirai, vargu ar gali būti laikoma leidimų išdavimo tvarka pagal Paslaugų direktyvą. Tačiau taip pat nematau logikos, kodėl tokios bylos, vertinamos pagal Paslaugų direktyvą, turėtų būti laikomos atskira tvarka. Vietoj to, vertinant pagal Paslaugų direktyvą tokios bylos aiškiai yra taisyklių, reglamentuojančių teisę teikti paslaugas, paslaugų teikimą ir galiausiai priverstinį paslaugų teikimo nutraukimą, dalis.

92. Pagal Paslaugų direktyvą valstybės narės negali užkirsti kelio nei teisei teikti paslaugas, kurioms taikoma Paslaugų direktyva, nei vykdyti paslaugų teikimo veiklą. Nors Paslaugų direktyvoje daugiausia dėmesio skiriama teisei, joje yra daug nuostatų, kurios taip pat susijusios ir su teise, ir su vykdymu [45] ar tiesiog naudojimusi įsisteigimo laisve [46]. Drausmės bylų tikslas tam tikra prasme yra užtikrinti teisinių konsultacijų teikimo veiklos kokybę. Šiuo aspektu jos iš tiesų gali būti laikomos vienu iš platesnės tvarkos, kuria reglamentuojama teisė teikti tos rūšies paslaugas ir tų paslaugų teikimo veiklos vykdymas, elementų. Tai reikštų, kad drausminės taisyklės ir jų taikymas konkrečioje byloje turi būti „stebimas“ pagal Paslaugų direktyvą, siekiant užtikrinti, kad jos atitiktų šios direktyvos 10 straipsnio 2 dalį dėl leidimų išdavimo tvarkos.

93. Vis dėlto, mano nuomone, Paslaugų direktyvos 10 straipsnio 6 dalies formuluotė pašalina visas likusias abejones dėl to, ar ta nuostata apima sprendimus, kuriais iš esmės nutraukiama teisė teikti atitinkamos rūšies paslaugas ir tų paslaugų teikimo veiklos vykdymas. Joje nustatyta: „[i]šskyrus sprendimus išduoti leidimą, *bet kuris* kompetentingų institucijų sprendimas, įskaitant atsisakymą išduoti leidimą ar leidimo *panaikinimą*, turi būti visapusiškai pagrįsti ir gali būti apskųsti teismuose ar kitose apeliacinėse institucijose“ [47].

94. Atsižvelgdamas į tokią formuluotę ir Paslaugų direktyvos logiką nesuprantu, kaip būtų galima pagrįstai teigti, kad sprendimas dėl advokato pašalinimo iš advokatūros neprilygsta jo leidimo užsiimti profesine veikla, taigi, teikti teisines paslaugas, atšaukimui. Jau suteikto leidimo atšaukimas paprasčiausiai yra jau suteiktos teisės panaikinimas. Iš tos plačiai suformuluotos nuostatos matyti ne tik tai, kad bet koks (nepalankus) sprendimas dėl teisės teikti paslaugą ar vykdyti paslaugos teikimo veiklą patenka į Paslaugos direktyvos taikymo sritį, bet ir tai, kad turi būti galimybė jį apskųsti.

95. Šios išvados nekeičia Lenkijos vyriausybės pateikta nuoroda į Paslaugų direktyvos 1 straipsnio 5 dalį, kurioje nurodyta, kad ši direktyva „neturi įtakos valstybių narių baudžiamosios teisės normoms“. Drausminės procedūros savaime nėra identiškos baudžiamajai teisei ir baudžiamajam procesui. Be to, net jeigu ir taip būtų, *quod non*, 1 straipsnio 5 dalyje nurodyta, kad „valstybės narės negali riboti laisvės teikti paslaugas, taikydamos baudžiamosios teisės nuostatas, kurios konkrečiai reglamentuoja ar turi įtakos teisei verstis paslaugų teikimo veikla ar šios veiklos vykdymui, pažeidžiant šioje direktyvoje nustatytas taisykles“ [48].

96. Taip pat manau, kad Lenkijos vyriausybės pateiktas argumentas, kad dėl R. G. dar nėra priimta jokio sprendimo, kuriuo jis būtų pašalintas iš advokatūros, ir kad toks sprendimas iš esmės negali būti priimtas konkrečioje procedūroje dėl advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimo toliau nenagrinėti tariamo drausminio nusižengimo peržiūros, yra nepagrįstas.

[45] Pavyzdžiui, Paslaugų direktyvos 3 straipsnio 1 dalis, 5 straipsnio 1 dalis, 6 straipsnio 1 dalies b punktas, 8 straipsnio 1 dalis, 9 straipsnio 1 dalis, 10 straipsnio 4 dalis, 14 straipsnio 1 dalis, 15 straipsnio 2 dalis.

[46] Jau nurodyta Paslaugų direktyvos 1 straipsnio 1 dalyje.

[47] Išskirta mano.

[48] Žr., pavyzdžiui, 2019 m. liepos 4 d. Sprendimą *Kirschstein* (C-393/17, EU:C:2019:563, 61–63 punktai). Taip pat žr. *Paslaugų direktyvos įgyvendinimo vadovą* (p. 15), nors jis ir nėra privalomas.

97. Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad Sąjungos teisės akto norminė taikymo sritis negali būti nustatyta *ex post facto* atsižvelgiant į rezultatą, kad byla į Sąjungos teisės taikymo sritį patektų arba nepatektų priklausomai nuo to, ar asmuo galiausiai nuteisiamas, ar išteisinamas [49]. Apskritai to, kad tam tikra byla patenka į Sąjungos teisės akto taikymo sritį *rationae materiae*, pakanka, kad visa ta byla, neatsižvelgiant į jos galutinį rezultatą ar stadiją, kurioje ji baigiama, taip pat patektų į Sąjungos teisės taikymo sritį.

98. Trumpai tariant, į pirmojo klausimo pirmą dalį reikia atsakyti taip, kad Paslaugų direktyvos III skyrius, kaip leidimų išdavimo tvarkos, reglamentuojančios advokatų veiklos vykdymą, dalis, taip pat taikomas advokatams iškeltoms drausmės byloms, kurių rezultatas gali turėti įtakos tolesnei tų advokatų galimybei teikti teisines paslaugas pagal Paslaugų direktyvą.

3. Dėl Chartijos 47 straipsnio

99. Atsakyti į pirmojo klausimo antrą dalį dėl Chartijos, ypač dėl jos 47 straipsnio, taikymo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje yra paprasta.

100. Pagal suformuotą jurisprudenciją Sąjungos teisės sistemoje užtikrinamos pagrindinės teisės taikomos visose situacijose, kurias reglamentuoja Sąjungos teisė. Jeigu nacionalinės teisės aktai patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, Teisingumo Teismas, gavęs prašymą priimti prejudicinį sprendimą, turi pateikti visas aiškinimo gaires tam, kad nacionalinis teismas galėtų įvertinti šių teisės aktų atitiktį pagrindinėms teisėms, kurių paisymą užtikrina [50].

101. Taigi, kol byloje taikoma Paslaugų direktyva, joje iš esmės taip pat taikoma Chartija, įskaitant jos 47 straipsnį. Tai reiškia, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Chartijos 47 straipsnį turi taikyti jo nagrinėjamoje byloje.

102. Vis dėlto, kaip savo pastabose dėl priimtinumo nurodė valstybės prokuroras ir Lenkijos vyriausybė, tiesa, kad nėra visiškai aišku, kuri konkreti individuali teisė, kylanti iš Sąjungos teisės, galėtų būti *konkrečiai* nagrinėjama prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje. Iš tiesų, nors galimas pagrindinės bylos rezultatas galiausiai gali turėti neigiamą poveikį R. G. teisinei padėčiai (jam iškeliant drausmės bylą), pažymima, kad R. G. dar nėra pagrindinės bylos šalis. Atrodo, kad viena prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamos bylos šalis yra advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas, o kita – valstybės prokuroras ir teisingumo ministras [51]. Taigi nėra iš karto aišku, kuris iš šių (kaip atrodo, viešosios teisės subjektų) pagrindinėje byloje turėtų Chartijoje numatytas pagrindines teises.

103. Kad ir kaip būtų, net jei Chartijos 47 straipsnis nebūtų taikomas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje dėl to, kad jis neturi jokio poveikio konkrečioms pagal Chartiją garantuojamoms individualioms teisėms, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, vis tiek būtų taikoma SESV 19 straipsnio

[49] Dėl to paties argumento, pateikto dėl SESV 325 straipsnio 1 dalies taikymo srities, taip pat žr. mano išvadą sujungtose bylose *Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție ir kt.* (C-357/19 ir C-547/19, EU:C:2021:170, 109–115 punktai).

[50] Žr., pavyzdžiui, 2013 m. vasario 26 d. Sprendimą *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 19 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija); 2017 m. gegužės 16 d. Sprendimą *Berlioz Investment Fund* (C-682/15, EU:C:2017:373, 49 ir 50 punktai); 2019 m. spalio 16 d. Sprendimą *Glencore Agriculture Hungary* (C-189/18, EU:C:2019:861, 59 ir 60 punktai).

[51] Taip pat žr. šios išvados 42 punktą.

1 dalis, kurios turinys iš esmės sutampa su Chartijos 47 straipsnio [52] turiniu [53]. Kad būtų taikoma ES sutarties 19 straipsnio 1 dalis (kitaip nei Chartijos 47 straipsnio atveju) pakanka, kad nacionalinis teismas *galėtų* priimti sprendimą dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ar aiškinimu [54].

104. Atsižvelgiant, be kita ko, į padarytą išvadą dėl Paslaugų direktyvos taikymo advokatų garbės teismo nagrinėjamoje byloje apskritai, nekyla abejonių, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat gali reikėti priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės šiuo klausimu.

C. Dėl antrojo–ketvirtojo klausimo: nacionalinių teismų įgaliojimai siekiant užtikrinti Sąjungos teisės laikymąsi

105. Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo iš esmės prašo atsakyti, ar jis turėtų netaikyti nacionalinių nuostatų, kuriose įtvirtinta institucijos *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), kuri yra kompetentinga nagrinėti kasacinį skundą dėl to paties prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo (ar skundą dėl nutarties atsisakyti priimti tokį kasacinį skundą), jurisdikcija, kai ta institucija nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, kaip tai suprantama pagal Chartijos 47 straipsnį. Ar tokiu atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo kasacinius skundus perduoti teisminei institucijai (t. y. *Izba Karna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija)), kuri anksčiau turėjo tokią jurisdikciją?

106. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konkrečiau siekia išsiaiškinti, ar jis gali (arba turėtų) nepaisyti *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) pareikštos teisinės pozicijos dėl valstybės prokuroro (kuris kartu yra teisingumo ministras) ir ombudsmeno teisės pateikti kasacinį skundą.

107. Ketvirtuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar jis turėtų nepaisyti teisingumo ministro (kuris kartu yra valstybės prokuroras) pateikto apeliacinio skundo, jei tai yra vienintelis būdas užtikrinti, kad jo nagrinėjama byla būtų suderinama su Chartijos 47 straipsniu. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad net ir taikant antrajame ir trečiajame klausimuose nurodytas priemones yra pavojus, kad valstybės prokuroro (kuris kartu yra ir teisingumo ministras) pateiktą kasacinį skundą vis tiek gali nagrinėti *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija).

108. Siekiant visapusiškai įvertinti antrojo, trečiojo ir ketvirtojo klausimų apimtį reikia nemažai papildomos informacijos. Todėl tolesniuose skyriuose pirmiausia aptarsiu kontekstą ir neseniai atliktus nacionalinės teisės ir procedūros pakeitimus (1), o tada nagrinėsiu tų klausimų priimtinumą (2). Performulavęs tuos klausimus galiausiai priminsiu Sąjungos teisėje nustatytus nacionalinių teismų įgaliojimus užtikrinti veiksmingą Sąjungos teisėje numatytų teisių teisminę apsaugą nacionaliniu lygiu (3).

[52] Žr., pavyzdžiui, 2021 m. kovo 2 d. Sprendimą *A.B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Ieškiniai)* (C-824/18, EU:C:2021:153, 115 ir 116 punktai).

[53] Dėl ES sutarties 19 straipsnio 1 dalies ir Chartijos 47 straipsnio ryšio ir atitinkamos taikymo srities žr. mano išvadą sujungtose bylose *WB ir kt.* (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403, 161–169 punktai).

[54] Žr., pavyzdžiui, 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija (Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas)* (C-619/18, EU:C:2019:531, 56 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

1. Dėl nacionalinių teisėkūros ir teisminių aplinkybių

109. Reikėtų atkreipti dėmesį į tris nacionalinio teisinio konteksto elementus, kuriuos nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

110. Pirma, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad Teisingumo Teismas jau yra priėmęs sprendimą dėl klausimo, ar *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) yra nepriklausomas ir nešališkas teismas pagal Chartijos 47 straipsnį [55]. Vadovaudamasis tuo sprendimu *Sąd Najwyższy (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych)* (Aukščiausiasis Teismo darbo ir socialinio draudimo bylų kolegija), Lenkija) 2019 m. gruodžio 5 d. nusprendė, kad *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas pagal Chartijos 47 straipsnį [56]. Vienas iš veiksnių, lėmusių tokią *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) išvadą, buvo vykdomosios valdžios, ypač teisingumo ministro, įtaka tos institucijos sudėčiai.

111. Antra, kiek tai susiję su valstybės prokuroro (ar teisingumo ministro) funkcijomis [57], prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) pateikus prieštaringą nacionalinės teisės išaiškinimą jų funkcijos advokatų rūmų nariams iškeltose drausmės bylose neseniai buvo išplėstos.

112. Kaip nurodo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, iki šiol *Izba Karna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija) jurisprudencijoje ir teisinėje literatūroje buvo vienareikšmiškai laikomasi nuomonės, kad nei *Prokurator Generalny* (generalinis prokuroras), nei *Rzecznik Praw Obywatelskich* (ombudsmenas) neturi teisės pagal Baudžiamojo proceso kodekso 521 straipsnį, siejamą su Advokatūros įstatymo 95n straipsnio 1 dalimi, pateikti kasacinio skundo dėl advokatų rūmų advokatų garbės teismų sprendimų palikti galioti advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą atsisakyti pradėti drausminį tyrimą arba jį nutraukti. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas visiškai sutinka su šia nuomone.

113. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat pažymi, kad 2019 m. lapkričio 27 d. *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) septynių teisėjų sprendime buvo laikomasi visiškai priešingos nuomonės [58]. Pagal tą nuomonę Baudžiamojo proceso kodekso 521 straipsnis taikomas advokatų rūmų drausmės byloms, taigi, generalinis prokuroras gali pateikti kasacinį skundą dėl advokatų rūmų advokatų garbės teismo sprendimo palikti galioti advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą nutraukti drausminį tyrimą.

114. Tas sprendimas priimtas kitoje byloje (nors ji ir susijusi su tuo pačiu advokatu R. G.), kurioje advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas taip pat nutraukė drausminį tyrimą, o teisingumo ministras ir valstybės prokuroras taip pat pateikė apeliacinį skundą dėl jo sprendimo šiuo klausimu. Toje byloje advokatų garbės teismas paliko galioti ginčijamą sprendimą, tačiau dėl jo sprendimo teisingumo ministras (generalinis prokuroras) pateikė kasacinį skundą.

[55] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo Drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982).

[56] Sprendimai Nr. III PO 7/18.

[57] Atsižvelgiant į tai, kad Lenkijoje teisingumo ministro pareigos buvo sujungtos su prokuroro pareigomis – žr. mano išvadą sujungtose bylose *WB ir kt.* (C-748/19–C-754/19, EU:C:2021:403). Kritišką (ir netgi) neigiamą abiejų pareigų sujungimo vertinimą žr. Venecijos komisijos nuomonėje dėl Prokuratūros įstatymo su pakeitimais (2017), Nuomonė 892/2017.

[58] Byla Nr. II DSI 67/18.

115. Nors neteigiu, kad visiškai suprantu nacionalinės procedūros aspektus, manau, kad svarbiausia tai, jog *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), nukrypdama nuo ankstesnės jurisprudencijos, teisingumo ministrui ir (arba) generaliniam prokurorui iš esmės suteikė kompetenciją teikti skundus dėl advokatų drausmės bylas nagrinėjančių advokatų sprendimų nutraukti drausmės bylą, o sau netiesiogiai suteikė kompetenciją tuos kasacinius skundus nagrinėti.

116. Trečia, du pirma nurodytus elementus vertinant kartu, iš pažiūros įprastas nacionalinės teisės procedūrinis pakeitimas įgyja visiškai naują prasmę. Teisingumo ministras ir (arba) generalinis prokuroras (ar jo pavedimu – valstybės prokuroras), sistemingai arba pakartotinai teikdamas apeliacinius skundus dėl sprendimų atsisakyti iškelti drausmės bylą, iš esmės gali daryti spaudimą, kad tam tikriems advokatūros nariams būtų iškeltos drausmės bylos arba tos bylos būtų (galbūt be pabaigos) toliau nagrinėjamos. Tokius skundus galiausiai nagrinėtų institucija, kuri, kaip buvo pripažinta anksčiau, nėra nepriklausoma būtent dėl vykdomosios valdžios, ypač teisingumo ministro, nederamos įtakos jos sudėčiai [59].

2. Dėl priimtinumo

117. Valstybės prokuroras, Lenkijos vyriausybė ir Komisija mano, kad antrasis ir trečiasis klausimai yra nepriimtini. Konkrečiai Lenkijos vyriausybės nuomone, tie klausimai yra hipotetiniai, nes pateikti per anksti. Jeigu būtų pateiktas kasacinis skundas dėl būsimo advokatų garbės teismo sprendimo, tas skundas būtų pateiktas *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), kuris bylą paskirtų kolegijai, turinčiai jurisdikciją ją nagrinėti, ir tai kolegijai perduotų bylos medžiagą. Savo ruožtu Komisija mano, kad Teisingumo Teismas neturėtų atsakyti į visiškai hipotetinius klausimus, susijusius su būsimais procesiniais klausimais, kurie turės būti nagrinėjami prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui priėmus sprendimą.

118. Visos suinteresuotosios šalys mano, kad ketvirtasis klausimas taip pat nepriimtinas. Visų pirma Lenkijos vyriausybė mano, kad Chartijos 47 straipsnyje numatytos teisės į veiksmingą teisinę gynybą nereikėtų aiškinti taip, kad panaikinamos ar netaikomos teisių gynimo priemonės teismuose siekiant tariamo tikslo užtikrinti šalis, kad jų bylą nagrinės nepriklausomas teismas. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija vienos šalies interesus apsaugotų kitos šalies sąskaita, taip pažeisdama pačią Chartijos 47 straipsnio esmę.

119. Turiu pripažinti, kad atsižvelgiant į tai, kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suformulavo prejudicinius klausimus, dėl antrojo–ketvirtojo klausimų priimtinumo kyla abejonių.

120. Viena vertus, atsakymas į antrąjį–ketvirtąjį klausimą iš tiesų gali atrodyti nebūtinas siekiant išnagrinėti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamą bylą. Iš šių klausimų atrodo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas orientuojasi į paskesnį ir galbūt galutinį proceso nacionaliniame teisme etapą. Vis dėlto jis priklauso nuo to, ar dėl būsimo to teismo sprendimo šioje byloje bus pateiktas kasacinis skundas *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija).

[59] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982).

121. Šiuo požiūriu atrodo, kad antrasis–ketvirtasis klausimai pateikti per anksti. Pirma nurodytos išvados nekeičia tai, kad tas teismas toje pačioje byloje turi trečią kartą nagrinėti advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą dėl R. G. Šioje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nesusidūrė su problema, kad advokatų drausmės bylas nagrinėjantis advokatas nesutinka vadovautis to teismo sprendimu, kai byla buvo jam grąžinta. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui iš tiesų kyla klausimų dėl to, kad (ateityje) bylą galiausiai gali nagrinėti *trečiasis subjektas* – *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) (konkrečiau – *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas šį kartą nuspręstų palikti galioti ginčijamą advokatų drausmės bylas nagrinėjančio advokato sprendimą.

122. Taigi, nors akivaizdu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateko į tam tikrą pasikartojantį ciklą antrasis–ketvirtasis klausimai iš tiesų yra susiję su skirtingu ciklu, kuris dar nepasireiškė [60].

123. Kita vertus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas vis dėlto nurodė tam tikras reikšmingas antrojo–ketvirtojo klausimų *ir* jo nagrinėjamos bylos sąsajas.

124. Dėl antrojo ir trečiojo klausimų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė manantis, kad Teisingumo Teismo atsakymas į tuos klausimus būtinas, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų išsiaiškinti, kuri institucija turės jurisdikciją nagrinėti galimą kasacinį skundą dėl jo sprendimų (arba skundą dėl atsisakymo priimti tokį kasacinį skundą), nes jis, skelbdamas šalims savo sprendimą, privalo pateikti *informaciją apie apskundimo priemones*. Pagal nacionalinę teisę prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo savo galutiniame sprendime nurodyti bylos šalims jo apskundimo terminą ir tvarką arba informuoti jas, kad sprendimo apskųsti negalima. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas svarsto galimybę atsižvelgti į 2019 m. gruodžio 5 d. *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas) sprendimą ir atitinkamai nurodyti šalims, kad skundai turėtų būti teikiami *Izba Karna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija), o ne *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija).

125. Dėl ketvirtojo klausimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad pagal Chartijos 47 straipsnį *jis* galėtų nenagrinėti šiuo metu jo nagrinėjamos bylos, kad užkirstų kelią galimo paskesnio kasacinio skundo pateikimui *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), taip pašalindamas bet kokią pastarojo teismo įsikišimo galimybę.

126. Tai reiškia, kad Teisingumo Teismo atsakymai į antrąjį–ketvirtąjį klausimus iš tiesų gali turėti *tam tikrą* poveikį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo bylos išnagrinėjimui. Tačiau pripažįstu, kad kai kurie elementai yra neaiškūs. Pavyzdžiui, iš karto nėra aišku, kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galėtų praktiškai užkirsti kelią kasacinio skundo pateikimui *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), arba, atsižvelgiant į Lenkijos vyriausybės pastabas dėl bylų paskirstymo *Sąd Najwyższy* (Aukščiausiasis Teismas), kaip prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas užtikrintų, kad byla būtų perduota konkrečiai *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų kolegija).

[60] Šiuo klausimu plg., pavyzdžiui, su byla *Torubarov*, kurioje tiems patiems subjektams paeiliui pasikeitus nuomonėms nacionaliniame teisme nagrinėjama byla atsidūrė aklavietėje dėl akivaizdaus administracinės institucijos nenoro taikyti ankstesnį teismo sprendimą. Tačiau toje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikė klausimą, konkrečiai susijusį su jau esama aklaviete – žr. 2019 m. liepos 29 d. Sprendimą *Torubarov* (C-556/17, EU:C:2019:626, 23–32 punktai).

127. Galiausiai negalima neatsižvelgti į tai, kad tam tikru požiūriu antrasis–ketvirtasis klausimai yra susiję su Teisingumo Teismo anksčiau priimto sprendimo, t. y. Sprendimo *A. K. ir kt.*, praktinių pasekmių aiškinimu. Iš tiesų tame sprendime Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal Sąjungos teisę draudžiama „suteikti išimtinę jurisdikciją spręsti su Sąjungos teisės taikymu susijusius ginčus institucijai, kuri nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas“ [61]. Kadangi, kaip nurodyta pirma, pagal Paslaugų direktyvą ši byla patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali pagrįstai klausti: kaip tokiu atveju konkrečiai man reikia elgtis? Kaip konkrečiai ir praktiškai galiu užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės ir vadovaujamasi ankstesniu Teisingumo Teismo sprendimu?

128. Taigi, *tiek*, kiek antrasis–ketvirtasis klausimai iš tikrųjų yra susiję su nagrinėjamais aspektais, reikšmingais būsimam prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimui, tie klausimai yra priimtini. Tačiau juos performuluojant reikėtų atsižvelgti į toliau nurodytus proceso dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ypatumus.

129. Pirma, SESV 267 straipsnyje numatyta procedūra yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo priemonė, kuria remdamasis Teisingumo Teismas nacionaliniams teismams pateikia Sąjungos teisės išaiškinimą, kurio jiems reikia jų nagrinėjamai bylai išspręsti. Procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo negalima teikti patariamųjų nuomonių, kuriomis atsakoma į bendro pobūdžio ar hipotetinius klausimus. Atvirkščiai, atsakymas į prejudicinius klausimus turi būti *reikalingas* siekiant veiksmingai išspręsti ginčą, o nacionalinis teismas pagrindinėje byloje *turi turėti galimybę atsižvelgti* į atsakymus į tuos klausimus [62].

130. Logiškai tai reiškia, kad bet kokių galimų Teisingumo Teismo atsakymų apimtis priklauso nuo veiksmų, kurių nacionalinis teismas gali imtis savo nagrinėjamoje byloje. Tie atsakymai negali apimti veiksmų, kuriuos kiti teismai ar institucijos turi atlikti ateityje. Tai reiškia, kad negalima teikti gairių dėl galimų *būsimų kitų teismų* veiksmų ar jų eigos.

131. Antra, bet kokios gairės, kurias Teisingumo Teismas gali pateikti, priimdamas prejudicinį sprendimą, turi būti susijusios tik su *Sąjungos teisės*, o ne nacionalinės teisės, *aiškinimo* klausimais. Teisingumo Teismo funkcija nėra aiškinti nacionalinę teisę, *a fortiori* priimti sprendimą dėl skirtingų nacionalinės teisės aiškinimo krypčių nacionaliniu lygiu. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas negali nurodyti, kuris iš priešingų nacionalinių procesinių normų išaiškinimų yra teisingas ir kuria konkrečia nacionalinės teisės nuostata ar nacionalinėje teisėje numatyta galimybe turi vadovautis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, siekdamas užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės.

132. Atsižvelgdamas į šiuos apribojimus manau, kad antrasis–ketvirtasis klausimai yra priimtini. Kita vertus, tuos klausimus reikia vertinti kur kas abstrakčiau ir nagrinėti tik jų dalis, susijusias su Sąjungos teise, o tai atliksiu toliau.

[61] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 171 punktas).

[62] Žr. 2020 m. kovo 26 d. Sprendimą *Miasto Łowicz ir Prokurator Generalny* (C-558/18 ir C-563/18, EU:C:2020:234, 44 ir 46 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija) arba 2020 m. liepos 2 d. Nutartį *S.A.D. Maler und Anstreicher* (C-256/19, EU:C:2020:523, 42–44 punktai).

3. Dėl nacionalinių teismų įgaliojimų siekiant užtikrinti Sąjungos teisės laikymąsi

133. Antruoju–ketvirtuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar siekdamas užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės, pagal tą teisę jis turi įgaliojimus nepaisyti: i) nacionalinės teisės aktų dėl jurisdikcijos suteikimo (antrasis klausimas); ii) aukštesnės instancijos teismo pateikto (paprastai privalomo) nacionalinės teisės išaiškinimo (trečiasis klausimas); iii) teisingumo ministro (kuris kartu yra generalinis prokuroras) pateikto skundo ar pastabų (ketvirtasis klausimas).

134. Dėl i ir ii punktų jau yra daug Teisingumo Teismo jurisprudencijos. Pirma, Teisingumo Teismo nuomone, pagal viršenybės principą nacionalinis teismas turi taikyti visą Sąjungos teisę ir ginti pagal ją suteikiamas asmenų teises. Todėl jis privalo netaikyti jokios *nacionalinės teisės nuostatos*, kuri gali prieštarauti Sąjungos teisei, neatsižvelgiant į tai, ar ta nuostata buvo priimta prieš įsigaliojant Sąjungos nuostatai, ar po to. Kitaip tariant, reikalavimams, pagrindžiantiems pačią Sąjungos teisės esmę, prieštarautų bet kuri nacionalinės teisės nuostata arba teisėkūros, administracinė ar teisminė praktika, dėl kurios Sąjungos teisės veiksmingumas sumažėtų atsisakius teismui, kuris yra kompetentingas taikyti šią teisę, suteikti įgaliojimus tokio taikymo metu imtis visų būtinų priemonių netaikyti nacionalinės teisės aktų nuostatų, galinčių kliudyti visiškam Sąjungos teisės normų veiksmingumui[63]. Siekdamas užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nacionalines nuostatas gali aiškinti taip, kad jos atitiktų Sąjungos teisę, arba, jei reikia, gali netaikyti nacionalinių nuostatų, kurios jam užkerta kelią užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės[64].

135. Antra, kiek tai susiję su aukštesnės instancijos teismų teisinėmis nuomonėmis ar sprendimais, pagal suformuotą jurisprudenciją nacionaliniai teismai taip pat privalo, jei reikia, nepaisyti aukštesnės instancijos teismų sprendimų, jei mano, kad tie sprendimai nesuderinami su Sąjungos teise[65]. Tam tikra prasme abiejų scenarijų logika ir pasekmės yra tos pačios: jeigu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ar bet kuriam kitam teismui[66] užkertamas kelias užtikrinti, kad būtų visapusiškai laikomasi Sąjungos teisės, tas teismas gali nepaisyti abiejų galimo nesuderinamumo šaltinių, nesvarbu, ar jie yra teisėkūros, ar individualus teisminio pobūdžio, žinoma, su sąlyga, kad nukrypimas nuo tokių šaltinių yra tinkamai pagrįstas ir paaiškintas[67].

136. Abi pirma nurodytos jurisprudencijos kryptys buvo suformuotos nagrinėjant bylas dėl atskirų nesuderinamumo atvejų ir tokios bylos nebūtinai turėjo platesnes struktūrines pasekmes. Tačiau nekyla jokių abejonių, kad toks pats požiūris taikomas, galbūt netgi *a fortiori*, struktūrinėms problemoms, kaip antai problemoms dėl teisės aktų, kuriais jurisdikcija suteikta institucijoms, struktūriniu požiūriu apskritai nelaikomoms nepriklausomomis. Toks iš tikrųjų visiškai logiškas platesnis taikymas patvirtintas naujausioje Teisingumo Teismo jurisprudencijoje.

[63] Žr., pavyzdžiui, 1978 m. kovo 9 d. Sprendimą *Simmenthal* (106/77, EU:C:1978:49, 21 ir 22 punktai); 1990 m. birželio 19 d. Sprendimą *Factortame ir kt.* (C-213/89, EU:C:1990:257, 20 punktas); 2010 m. birželio 22 d. Sprendimą *Melki ir Abdeli* (C-188/10 ir C-189/10, EU:C:2010:363, 44 punktas).

[64] Žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimą *Popławski* (C-573/17, EU:C:2019:530, 50 ir paskesni punktai) su paskesnėmis nuorodomis.

[65] Žr., pavyzdžiui, 2010 m. spalio 5 d. Sprendimą *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 30 punktas) ir 2013 m. sausio 15 d. Sprendimą *Križan ir kt.* (C-416/10, EU:C:2013:8, 69 punktas).

[66] Teisingumo Teismas yra ne kartą nurodęs, kad nacionalinis teismas neabejotinai turi teisę pripažinti, kad nacionalinė teisė yra nesuderinama su Sąjungos teise, ir remdamasis ta išvada priimti atitinkamą sprendimą, taip pat nereikalaujant pagal SESV 267 straipsnį pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą – žr. 2010 m. sausio 19 d. Sprendimą *Kücükdeveci* (C-555/07, EU:C:2010:21, 53–55 punktai); 2010 m. spalio 5 d. Nutartį *Elchinov* (C-173/09, EU:C:2010:581, 28 punktus); 2020 m. rugsėjo 3 d. Nutartį *Vikingo Fővállalkozó* (C-610/19, EU:C:2020:673, 75 punktas).

[67] Išsamiau žr. mano išvadą byloje *Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția Națională Anticorupție ir kt.* (C-357/19 ir C-547/19, EU:C:2021:170, 235–243 punktai).

137. Pirma, Sprendime *A. K. ir kt.* Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal Chartijos 47 straipsnį draudžiama suteikti išimtinę jurisdikciją spręsti su Sąjungos teisės taikymu susijusius ginčus institucijai, kuri nėra nepriklausomas ir nešališkas teismas, *in casu – Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), tačiau tai turi patikrinti nacionalinis teismas. Todėl pagal Sąjungos teisės viršenybės principą nacionaliniai teismai privalo netaikyti nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurią jurisdikciją nagrinėti bylas turi tik šis teismas, kad tas bylas galėtų nagrinėti teismas, atitinkantis nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, kuris turėtų jurisdikciją atitinkamoje srityje, jeigu nurodyta nacionalinės teisės nuostata nebūtų užkirtusi tam kelio [68].

138. Antra, pastarąjį kartą Sprendime *A. B. ir kt.* [69] Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl nacionalinės teisės pakeitimų, kuriais panaikinta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo jurisdikcija, suderinamumo su Sąjungos teise. Teisingumo Teismas konstatavo, kad, įrodžius ES sutarties 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos pažeidimą, Sąjungos teisės viršenybės principas turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas įpareigojamas netaikyti nagrinėjamų pakeitimų, nesvarbu, ar jie yra teisėkūros, ar konstitucinio pobūdžio, todėl ir toliau prisiimti jurisdikciją nagrinėti ginčus, dėl kurių į jį buvo kreiptasi prieš priimant šiuos pakeitimus [70].

139. Taigi, iš nurodytos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, patvirtintos naujausiais sprendimais konkrečiai dėl *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija), iš tikrųjų matyti, kad pagal Sąjungos teisės viršenybės principą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi netaikyti nacionalinės teisės, įskaitant *Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego* (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegija) jurisprudenciją, o vietoj jos taikyti ankstesnes nacionalinės teisės nuostatas dėl jurisdikcijos. Nors bylose *A. K.ir kt.* ir *A. B. ir kt.* prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nebuvo žemesnės instancijos teismas [71], nemanau, kad tas skirtumas turi kokios nors reikšmės. Sprendimas *A. K. ir kt.* šioje byloje yra lygiai taip pat reikšmingas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

140. Trumpai tariant, pagal Sąjungos teisę nacionaliniam teismui aiškiai suteikti įgaliojimai pirma nurodytomis sąlygomis netaikyti ir nepaisyti nacionalinės teisės aktų ar aukštesnės instancijos teismo nuomonės, jeigu tai yra vienintelis būdas užtikrinti, kad būtų laikomasi Sąjungos teisės.

141. Kas iš tiesų nauja – tai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo ketvirtojo klausimo trečias punktas, kuriuo tas teismas siekia išsiaiškinti, ar jis gali tiesiog nepaisyti jam pateikto apeliacinio skundo. Suprantu, kad to pasiūlymo motyvas yra sukurti tam tikrą teisinį vakuumą. Iš tiesų, jei nepriimtas sprendimas, nėra ką apskųsti. Taigi, nėra jokio skundo, galbūt galinčio pasiekti teismą, kuris *nėra* nepriklausomas.

142. Nepaisant patrauklaus ir radikalaus tos idėjos paprastumo, privalau atsakyti neigiamai, panašiai, kaip teigia Lenkijos vyriausybė. Pagal Chartijos 47 straipsnį (todėl ir ES sutarties 19 straipsnio 1 dalį) saugoma teisė į veiksmingą teisių gynimo priemonę. Net jei „aukštesnis“ teismų hierarchijos „lygis“ to standarto nebeatitinka, vargu ar tą nuostatą galima aiškinti taip, kad ji turi tiesioginį poveikį žemesniu lygiu ir užkerta kelią apskritai priimti sprendimą.

[68] 2019 m. lapkričio 19 d. Sprendimas *A. K. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo drausmės bylų kolegijos nepriklausomumas)* (C-585/18, C-624/18 ir C-625/18, EU:C:2019:982, 171 punktas).

[69] 2021 m. kovo 2 d. Sprendimas *A. B. ir kt. (Aukščiausiojo Teismo teisėjų skyrimas – Ieškiniai)* (C-824/18, EU:C:2021:153).

[70] Ten pat, 142–150 punktai.

[71] O atitinkamai *Naczelny Sąd Administracyjny* (Aukščiausiasis administracinis teismas, Lenkija) ir *Sąd Najwyższy (Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych)* (Aukščiausiojo Teismo darbo ir socialinio draudimo bylų kolegija, Lenkija).

143. Manau, kad priežastis yra gana paprasta, bet labai svari: *denegatio iustitiae* draudimas. Jau nuo Prancūzijos civilinio kodekso 4 straipsnio priėmimo „teisėjas, kuris atsisako nagrinėti bylą dėl to, kad tam tikras klausimas įstatyme nereglamentuotas arba kad tas įstatymas yra neaiškus arba turi trūkumą, gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn dėl atsisakymo vykdyti teisingumą“ [72].

144. Nors šis draudimas iš pradžių buvo numatytas civilinėje teisėje ir, kaip man žinoma, niekada nebuvo pripažintas Sąjungos teisės dalimi, šiandien jis yra toks esminis šiuolaikinės teisminės funkcijos aspektas, kad jo negali pakeisti net Sąjungos teisės viršenybės principas. Negali būti taip, kad teismas sąmoningai nesiima jokių veiksmų ir atsisako priimti bet kokį sprendimą ne tik dėl to, kad įstatymas turi trūkumų, bet ir dėl to, kad jų turi aukštesnės instancijos teismas. Priešingai, pagal sistemą teismui jau leidžiama išreikšti savo nepritarimą leidžiant jam nagrinėti bylą ir prireikus netaikyti nacionalinės teisės aktų ar aukštesnės instancijos teismų pateiktų gairių, bet tas teismas visada privalo priimti deramai pagrįstą sprendimą.

145. Manau, kad tai yra riba, kiek Teisingumo Teismas gali pateikti (bent jau) šiek tiek naudingų gairių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, neviršydamas pirma nurodytų proceso dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ypatumų [73]. Pakartosiu, kad Teisingumo Teismo užduotis yra aiškinti Sąjungos, o ne nacionalinę teisę. Be to, net praktiškai nagrinėjant tam tikrų nacionalinių normų suderinamumą su Sąjungos teise tas vertinimas įprastai apsiribodavo neigiamu konstatavimu dėl nesuderinamumo ir neapimdavo teigiamo konstatavimo, kaip konkrečiai galima užtikrinti suderinamumą. Pastarieji įgaliojimai išimtinai priklauso prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui ar kitoms atitinkamos valstybės narės kompetentingoms institucijoms.

146. Pripažįstu, kad toks kompetencijų padalijimas procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo gali nebūti visiškai tinkamas siekiant išspręsti iš esmės patologines situacijas valstybėje narėje, kai atrodo, kad įprastos teisinės sąveikos ir sąžiningumo taisyklės nebeveikia. Tačiau, žvelgiant realistiškai, procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra būdingos ribos dėl jo galimybės išspręsti institucijų ginčus tokiomis konkrečiomis aplinkybėmis, kai vienas arba daugiau subjektų atsisako vadovautis Teisingumo Teismo pateiktomis gairėmis. Tokiais atvejais trečiojo asmens įsikišimas ir iniciatyva iš išorės dėl Teisingumo Teismo sprendimų vykdymo, kaip numatyta SESV 258–260 straipsniuose, yra tinkamesnė, o gal net ir vienintelė teisių gynimo priemonė.

V. Išvada

147. Siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Sąd Dyscyplinarny Izby Adwokackiej w Warszawie* (Varšuvos advokatų rūmų advokatų garbės teismas, Lenkija) pateiktus prejudicinius klausimus:

– Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje III skyrius, kaip leidimų išdavimo tvarkos, reglamentuojančios advokatų veiklos vykdymą, dalis, taip pat taikomas advokatams iškeltoms drausmės byloms, kurių rezultatas gali turėti įtakos tolesnei tų advokatų galimybei teikti teisines paslaugas pagal tą direktyvą. Todėl tokiose bylose taip pat taikomas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis ir atitinkamais atvejais – ESS 19 straipsnio 1 dalis.

[72] Jau nurodyta Portalis, J. E. M. „Discours préliminaire sur le projet de Code Civil présenté le 1er pluviôse an IX“ (p. 12), Portalis, J.E.M. *Discours et rapports sur le Code civil*, Caen, Fontes & Paginae, 2010, p. 70.

[73] Žr. šios išvados 128–131 punktus.

– Remiantis Sąjungos teisės viršenybės principu:

  – nacionalinis teismas privalo netaikyti nacionalinės teisės nuostatų, pagal kurias jurisdikcija nagrinėti bylas suteikiama teismui, kuris nėra nepriklausomas ir nešališkas, kad tas bylas galėtų nagrinėti teismas, atitinkantis nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimus, kuris turėtų jurisdikciją, jeigu tos nuostatos nebūtų užkirtusios tam kelio,

  – prireikus nacionalinis teismas privalo nepaisyti aukštesnės instancijos teismų sprendimų, jei mano, kad tie sprendimai nesuderinami su Sąjungos teise, įskaitant atvejus, kai nesuderinamumą lemia tai, kad tas aukštesnės instancijos teismas nėra nepriklausomas ir nešališkas.